

EPOHA ZDRAVLJA

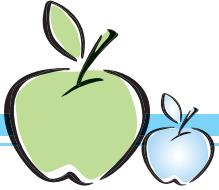


BROJ 4 GODINA II ZAGREB, TRAVANJ 2006.

HRVATSKA MREŽA ZDRAVIH GRADOVA



Treba selo da bi se odgojilo dijete. Roditelji nisu dovoljni.



Da li je danas teško odrastati u Hrvatskoj?

Ako ste radi naslova ovog broja Epohe zdravlja pomislili da će biti posvećena zaštiti zdravlja djece i mladih prevarili ste se. Doduše i na tu temu bi se dalo mnogo toga napisati – o prenatalnoj skrbi, dojenačkoj smrtnosti, neurorizičnoj djeci, procijepljenosti, pokazateljima psihosomatskog rasta i razvoja ... no izazove zaštite zdravlja ostavljamo za neku drugu prigodu.

O čemu to onda želimo govoriti u ovom broju? O mladima i o njihovu okruženju u Hrvatskoj. O okruženju koje vodi ili ne vodi zdravlju.

Okruženje koje vodi zdravlju

Otvaska povjela o unapređenju zdravlja definirala je pravce djelovanja i među njima posebno istaknula stvaranje okruženja koje vodi zdravlju. Riječ okruženje široko obuhvaća elemente fizičkog, socijalnog, ekonomskog i političkog okruženja.

Fizičko okruženje koje vodi zdravlju je stabilan i održiv eko sistem. Ono obuhvaća raspon djelovanja od unapređenja kvalitete zraka koji udišemo, dostupnosti i zdravstvene ispravnosti vode koju pijemo, kvalitete i zdravstvene ispravnosti hrane i balansirane prehrane do unapređenja komunalne opremljenosti naselja, sigurnosti na cestama i zdravog urbanog planiranja. Socijalno okruženje otvara i izje-

dođogoj i promicanju zdravlja nazivamo socio-dinamskim pristupom. Za razliku od drugih, tradicionalnijih pristupa, ovaj naglašava ulogu zajednice u oblikovanju pojedinca, od formiranja njegova sustava vrijednosti do u konačnici usvajanja određenog (uz zdravje vezanog) načina ponašanja. Vrijednosni sustav mladi preuzimaju iz svog šireg okruženja, a ne (na sreću ili na žalost) samo od nas svojih roditelja. Poruke o tome kolika je vrijednost drugog ljudskog bića, ili rada, ili znanja, ili dragovoljnog davanja našeg vremena drugima, dobivamo od zajednice u kojoj živimo.

Status prosvjetnih radnika i znanstvenika poručuje našoj djeci kolika je društvena vrijednost škole i obrazovanja. Odnos prema manjinskim zajednicama (ne mislim pritom samo na nacionalne) govori o tome koliko

ispada da je "sjajno biti u četrdesetima jer tada znaš tko si ..."

Nemojte me shvatiti krivo, ne tražim ja ovdje aboliciju odgovornosti nas roditelja. I mi smo često zbrunjujući jer jedno pričamo, a drugo radimo. A ova druga neverbalna poruka, koju djeca čitaju iz naših postupaka prema sebi i drugima, daleko je moćnija. Roditeljevanje je, govorim iz sasvim osobnog iskustva bivšeg djeteta i sadašnjeg roditelja, ozbiljan posao prepun izazova i dilema. I na kraju ...Ovim brojem Epohe zdravlja želimo vam prikazati što to zdravi gradovi i županije nude kao odgovor na potrebe svojih mladih - od programa jačanja i osobnog razvoja, dodatnih mogućnosti obrazovanja, kvalitetnog provođenja slobodnog vremena i razvoja zdravog načina života

do zapošljavanja, prevencije ovisnosti i rada s mladima s posebnim potrebama. Cilj je ovog tematskog broja ne samo prepoznati i opisati resurse za mlade koji postoje u našim zajednicama (tzv. modele dobre prakse) nego i kritički preispitati njihovu dostatnost i učinkovitost. Jer, paradoksalno na prvi pogled, svi hrvatski zdravi gradovi i županije izdvajaju značajna sredstva za programe prevencije ili promocije i istovremeno izražavaju zabrinutost radi promijenjenog ponašanja mladih, posebice agresivnosti i ranog pijenja. Pa jedna je vrsta izazova raditi dobro, a sasvim druga raditi pravu stvar. Kroz priloge naših gradova i županija dobit

ćete barem dio slike o mladima u Hrvatskoj danas i vidjeti koliko su oni slični ili različiti od mladih u drugim tranzicijskim zemljama ili zemljama "starih" demokracija. I svakako, istaknut ćemo programe, koji primjenjujući sociodinamski pristup i adresirajući determinante šireg okruženja, kreativno usmjeravaju ogromnu energiju mladih i pomažu stvaranju okruženja koje vodi zdravlju.

Dr. sc. Selma Šogoric, nacionalna koordinatorica Hrvatske mreže zdravih gradova ssogoric@snz.hr



dnačava mogućnosti, od brige i davanja slabijima (pozitivne diskriminacije), razvijanja socijalnih mreža i partnerstva do stvaranja mogućnosti za razvoj maksimuma potencijala svakog člana zajednice. Ekonomsko okruženje koje vodi zdravlju je ono koje ljudima omogućava čovjeku dostojnu kvalitetu života, koje potiče poduzetnost ali i njeguje solidarnost, a političko je ono koje omogućava sudjelovanje svakog člana zajednice, promiče ljudska prava i demokraciju.

Zašto roditelji nisu dovoljni?

Danas dominantan pristup u zdravstvenom

je društveno prihvatljivo "biti drugačiji od drugih". Mediji su preplavljeni "talk show" emisijama u kojima nam javne osobe vlastitim primjerom i riječima pokazuju kako biti uspješan i popularan, kako se ponašati, rješavati probleme, kako živjeti, čemu dati prednost. Reklame potenciraju potrebu pripadanja sličnim (navijačkoj gomili i to, naravno, uz pivu), lijepima i njegovanim (jer vi to zaslužujete...), uspješnim kod žena (što je moguće samo uz određeni dezodorans koji ih obara s nogu) ... I kada sve to posložimo u mozaik naših poruka djeci i mladima

Epoha zdravlja

Glasilo Hrvatske mreže zdravih gradova

Izdaje

Hrvatska mreža zdravih gradova

Predsjednik HMZG

Profesor dr. Slobodan Lang
slobodan.lang@hzjz.hr

Glavna urednica

Dr. sc. Selma Šogoric ssogoric@snz.hr

Odgovorni urednik

Duško Popović popovicdj@yahoo.com

Izvršni urednik

Nenad Goll nenad@goll.hr

Grafičko oblikovanje

Iva Kujundžić

Redakcija: Škola narodnog zdravlja

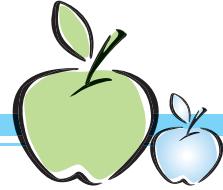
"Andrija Štampar", Rockfellerova 4, 10000 Zagreb, telefon 4566 996 telefax 4590 275

List izlazi periodično. Rukopise i fotografije ne vraćamo. Glasilo je otvoreno za suradnju. Prilozi se ne honoriraju.

Priprema i tisk

VJESNIK d.d.

Naklada 10.000 primjeraka



Mladi i zdravlje

Razmišljajući kako da napišem uvodnik za ovaj broj "Epohe" koji obrađuje temu mladih, pitala sam se koji su najčešći problemi s kojima se danas susrećemo. Krenuvši od sebe, koja sam nedavno izašla s fakulteta i okusila pravi život, ovim uvodnikom prvenstveno želim odgovoriti na kručjalna pitanja koja si mlađi ljudi postavljaju po završetku visokog obrazovanja: "Što želim, što očekujem, i kako će mi društvo pomoći pri ulasku u život odraslih?"

Smatrajući kako bi bilo pretenciozno pisati o mlađeži kao da nisam njen pripadnik, odlučila sam ovaj uvodnik pisati djelomično iz svoje perspektive jer se upravo s problemima mlađih mogu poistovjetiti, a po završetku školovanja samoj sebi postavljala sam upravo ta pitanja. Od većine svojih vršnjaka također sam saznala, da iako vizija budućnosti na fakultetu izgleda kristalno jasna, onog trenutka kad se dobije diploma u ruke budućnost se iz nepoznatih razloga udaljava i iz naše perspektive postaje maglovita. Međutim, to je posve normalna pojava. Kao i sve životne prekretnice, diploma je, usudila bih se reći, jedna od najvećih. Ostavljajući za sobom još tragove djetinjstva, sve nas upućuje u život odraslih u koji, čini nam se, kao da smo ušli "brzinom svjetlosti". Kao da smo još jučer "derali" fakultetske i školske klupe, a odjednom smo primorani suočiti se sa svakodnevnim stvarima: poslom, računom za struju, cijenama namirnica. Kako je nakon završetka visokog obrazovanja jedan od glavnih problema traženje posla, mlađi su često razočarani jer na fakultetu stječu



dojam da ih u "stvarnom" svijetu čeka kvalitetno radno mjesto koje će lako naći. Zna se dogoditi da se na radno mjesto čeka i po nekoliko godina, pa mlađi gube nadu i javljaju se na oglase koji su vrlo često ispod razine njihova znanja. Također se često događa da nakon što se javi na oglas za radno mjesto te budu pozvani na razgovor, ne dobitu ni adekvatan odgovor ni odbijenicu. Nekolicina pak sretnika koji u kratkom roku nađu zaposlenje, suočavaju se s drugačijim izazovima. Često sam od prijatelja, poznanika ili kolega slušala o lošim iskustvima koja su doživljavali na poslu, jer su bili bez radnog iskustva. Najčešće se žale kako ih poslodavci izrabljuju, kako su podplaćeni i kako, općenito, rade poslove koji nisu primjereni njihovu obrazovanju

(bilo da se radi o višem ili visokom obrazovanju).

No, da kritika ne bi bila usmjerena samo prema poslodavcu, treba reći i to kako mlađi smatraju da su nezdrava kompeticija i loša radna okolina bitan faktor koji utječe na njihovo nezadovoljstvo na radnom mjestu. Njihovo se nezadovoljstvo ne odražava samo na njihovo duševno zdravlje već se javljaju i psihosomatske bolesti (gastritis, čir na želucu i ostale). Ne smijemo zaboraviti ni problem zaposlenosti mlađih u manjim sredinama i manje razvijenijim područjima Hrvatske. Kako se sve više mlađih doseljava u veće gradove, dolazi do starenja nekih područja Hrvatske pa čak i do potpunog nepristupa u mogućnostima za mlađe.

Ali, čak kad i nema posla, mlađima se nude i razne druge mogućnosti kako bi popunili slobodno vrijeme i radili na sebi. Nude se razne radionice, tečajevi stranih jezika, fizičke aktivnosti, a uz malo truda sve to mogu naći po vrlo povoljnim cijenama ili čak besplatno. Vrlo je bitno znati, da iako vremena nisu osobito povoljna za mlađe, ne treba gubiti vjeru i nadu u bolje sutra. Radimo na sebi, jer što god radili, činimo to za sebe i za svoj boljši. Danas su neki skloni nerealnim očekivanjima. Uz rizik da će zvučati pretenциjno i stereotipno, svima poručujem: obooružajte se strpljenjem, jer vaše vrijeme tek dolazi. A do tada – učite, čitajte i radite na sebi. I ne zaboravite pročitati cijeli ovaj broj "Epohe", od korica do korica. Jamčim vam, pronaći ćete mnogo zanimljivih stvari.

In memoriam Luciano Antonelli

Luciano Antonelli rođen je 1943. godine u istarskom gradiću Peroju. Osnovnu je školu i gimnaziju završio u Labinu, a 1968. godine diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, postavši profesorom povijesti i filozofije. Zapošljava se u gimnaziji u Velikoj Kladuši, a u rujnu 1970. godine dolazi u Srednjoškolski centar u Labinu. Odmah je stekao naklonost učenika i kolega, s kojima je neprekidno radio u našoj školi sve do prerane smrti.

Bio je osoba visokih ljudskih vrijednosti. U životu je na sve gledao pozitivno i s nadahnucem. Volio je svoj poziv, pristupao mu odgovorno i s mnogo ljubavi, predano i samozatajno, u maniri istinskog prosvjetnog djelatnika. Svoje široko znanje i iskustvo iz različitih društvenih područja prenosio je na učenike strpljivo i profinjeno, zbog čega su mu mnoge generacije labinskih srednjoškolaca zauvijek zahvalne. U djeci



je uvijek pronalazio inspiraciju, nadahnuc i izvor trajna optimizma.

Desetak je godina uspješno, za dobrobit Grada i Škole i nadasve mlađih, vodio proslavljeni Debatni klub za što je 2004. godine dobio Priznanje Grada Labina.

Kao pravi promotor povezao je našu školu i grad te niz hrvatskih škola i gradova Projektom demokracije, s Norveškom, u sklopu Hrvatske mreže zdravih gradova, čineći sve kako bi škole postale istinskom demokratskom zajednicom – kako bi se djeci pružila sloboda da postanu ono što zaista jesu, jer je bio

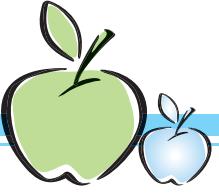
uvjeren da je svako dijete dobro i kako ih se mora neprestano učiti samopouzdanju, odgovornosti i toleranciji da bi im se omogućilo da budu ono što jesu.

Učenici i profesori Srednje škole Mate Blažine, Labin, uvijek će po dobru pamtitи svog profesora Luciana Antonellija.

Iva Kornfein

"Ništa nije nemoguće, postoje putevi koji vode do svega. Kad kažemo da je nešto nemoguće, to nam često služi tek kao izgovor." François La Rochefoucauld

"Nešto što nam izgleda nemogućim može biti tek neiskušano" Seyed Hossein Nasr (Iz "Knjige životnih zakona")



Socijalno poduzetništvo djece i mladih – PETRINI projektoplovci Vas zovu: Razvijmo jedra k zdravim zajednicama!

Kako je sve počelo?



Gradsku sliku zdravlja i Gradski plan za zdravlje Split je dobio 2002. godine u okviru zajedničkih nastojanja Grada Splita, Hrvatske mreže zdravih gradova i Udruge Split – zdravi grad. Pet definiranih prioriteta obuhvaćali su nezaposlenost, zdravu obitelj, urbanizam i stanovanje, aktivnije uključenje građana te djecu i mlade. Kao tim čiji članovi već više godina na različitim područjima nastoje razvijati inovativna i održiva rješenja za različite segmente društvenih pitanja i izazova, odlučili smo se upustiti u novi izazov: razvoj projekta koji bi na određeni način poticao dugoročne doprinose u rješavanju svih pet prioritetnih područja.

Još je jedna dimenzija navedenih pitanja izbila u prvi plan tijekom splitske konsenzus konferencije, kao završne faze izrade Gradskе slike zdravlja i Gradskog plana za zdravlje. Tom prigodom, u korijenu svih problema iskazao se problem narušenog sustava temeljnih ljudskih vrijednosti, kao glavna prepreka rješavanju ovih pitanja. Prevladavajući vrijednosni modeli i mentalni skloovi u zajednici doživljeni su kao glavna opstrukcija u stvaranju zdravije zajednice.

I tako su gradom zaplovili – PETRINI projektoplovci! Pokrenut je projekt poduzećem naziva, Projektna Edukacija i Tehnologije za

cjeloviti Razvoj i kreativnu društvenu Akciju, skraćeno PETRA!

Ideja projekta PETRA je bila mobilizirati prije svega djecu i mlade, te ih potaknuti na prihvatanje aktivne uloge u stvaranju zdravije i prosperitetnije zajednice. Koristeći iskustva nekih razvijenih zemalja, ali i modele dobre prakse nekih zemalja u razvoju, osmišljen je projekt koji na kreativan način kombinira postojeće modele projektno utemeljenog

obrazovanja, učenja kroz služenje u zajednici, odgoja u duhu ljudskih vrijednosti, kvalitetne škole, procesne psihologije, neurolingvističkog programiranja, učenja temeljenog na multimedijalnim tehnologijama i drugih naprednih modela i metodologija. Zahvaljujući delegaciji Europske komisije, projekt je dobio i odgovarajuću inicijalnu potporu iz sredstava Europske unije, a zatim i od Ministarstva obitelji, branitelja i među-

Veliko priznanje hrvatsko-američkom partnerstvu za zdravlje mladih

Dobra vijest s one strane Atlantika

Već se četiri godine u Splitu provodi eksperimentalni projekt prevencije alkoholizma među mladima, pod nazivom projekt Northland. Nastao je kao dio partnerstva zdravih zajednica, pokrenut nakon motovunskog susreta zdravih gradova 2001. godine, a ovih je dana dobio veliko priznanje. Partnerstvo za zdravlje mladih, između zdravih zajednica Splita i New Jerseyja, nominirano je za prestižnu američku nacionalnu nagradu za najbolju suradnju između sveučilišnog kampusa i lokalne zajednice. U projektu, koji je započet na inicijativu Američke međunarodne alianse za zdravlje (AIHA), uz potporu USAID-a, sudjelovali su Grad Split te Sveučilište medicine i stomatologije Škole javnog zdravlja u New Jerseyju.

Tijekom projekta koji je, nakon utvrđivanja prioriteta, stigao do definiranja intervencije koristeći ponajbolja američka rješenja i modele dobre prakse te pokretanja projekta koji je izazvao veliku pažnju stručne javnosti u Splitu i Hrvatskoj, u pilot-projektu su sudjelovale sve splitske osnovne škole i to polovica u kontrolnoj, a polovica u eksperimentalnoj skupini, obuhvativši cijelu generaciju djece od 6. do 8. razreda.

Osnovna ideja projekta jest uključivanje djece, roditelja i nastavnika u aktivno i kritičko promišljanje ključnih pitanja koja se tiču konzumiranja alkohola, ali i drugih relevantnih pitanja i riskantnih ponašanja, na kreativan i intrigantan način.

Djeca kroz zabavne i provokativne stripove, izložbe i akcije u zajednici pokreću razgovore koji razotkrivaju stereotipe, predrasude, ali i "lukave" konzumerističke kampanje te pozivaju na samosvesno i odgovorno donošenje odluka o slobodnom vremenu, zabavi te posebice konzumiranju svih vrsta opijata.

Projekt je uključio i znanstveno praćenje te je nakon trogodišnje eksperimentalne primjene pokazao statistički značajne rezultate. Ipak, još i više od same statistike obradovoao je podatak da su nastavnici prvi put nakon mnogo godina imali generaciju djece koja nije imala niti jedan eksces na ekskurziji, vezan uz alkohol ili druge narkotike!

A šećer je došao na kraju. Projekt je više puta predstavljen na javnozdravstvenim i drugim skupovima u Europi i SAD, kao uspješan primjer prekomorske suradnje na unapređenju zdravlja u lokalnim zajednicama, a nedavno je stigla i vijest o navedenoj nominaciji. Iako je konkurenca velika, već i ova nominacija veliko je priznanje za četverogodišnje zajedničko nastojanje stručnjaka iz SAD i Hrvatske na unapređenju kvalitete zdravlja djece i mladih, s nadom da će ova inicijativa pomoći i drugim zajednicama u Hrvatskoj. U tom smislu, već je započela nova faza realizacije projekta u novom brandingu. Tako je projekt preimenovan u Projekt BUBA – Bistar Um Bez Alkohola, i pristupilo se daljnjoj prilagodbi i razvoju kurikuluma i pratećih materijala.



generacijske solidarnosti i Grada Splita te nekolicine manjih sponzora i podupiratelja. U pilot-fazi projekt se primjenjivao u dvije osnovne škole u Splitu, uključujući pored 350 učenika i tridesetak učenika srednjih škola i studenata splitskog Sveučilišta, u svojstvu voditelja, trenera i mentora dječjih timova te dvadesetak stručnjaka iz područja psihologije, pedagogije, ekonomije, socijalnog poduzetništva, javnog zdravstva, informacijskih tehnologija, ali i kreativnih područja djelovanja, kao što su glazba, ples, itd. U projekt se uključuje veći broj splitskih udruga (Mi, Skautski klub Marijan, udruženja Ritam srca, udruženja Novi život, itd.), ali i predstavnici javnih ustanova, lokalne uprave, Sveučilišta u Splitu te privatnog sektora. Osnovna ideja projekta jest osnaživanje i poticanje djece na samoorganiziranje i pokretanje vlastitih mikro-projekata i akcija u zajednici, usmjerenih unapređenju kvalitete življenja i zdravlja, odnosno rješavanju aktualnih pitanja od značenja za njih, njihovu školu i obitelji, najbliže životno okruženje (npr. ulica ili kotar) te grad u cjelini. Djeca, u malim timovima od pet do petnaest članova, uz pomoć mlađih trenera i stručnih suradnika, promatraju na konstruktivan način svijet oko sebe i nastoje osmislići svoj projekt ili akciju koja će donijeti dobro njima i njihovoj zajednici, stječući pritom vrijedna znanja i iskustva, razvijajući osobne talente i vještine (npr. komunikacijske vještine, vještine vodstva i samovodstva, timskog rada...), ali prije svega njegujući i promičući temeljne ljudske vrijednosti kao što su suošćeće, pomaganje, prijateljstvo, poštenje, suradnja. Ovako osmišljen program privukao je pažnju ne samo djece, roditelja, nastavnika i šire javnosti, već i stručnih krugova u Hrvatskoj, ali i izvan nje.

Prvi rezultati, unatoč porodajnim mukama, bili su više nego ohrabrujući, a interes djece, mlađih i roditelja te stručnjaka iz zemlje i svijeta, dao nam je dovoljno razloga za ustrajnost. Projekt je sad u drugoj fazi realizacije koja uključuje obrazovanje nove generacije trenera dječjih timova te njegovo širenje u nove škole u Splitu i široj regiji, odnosno suradnju s nekim sličnim i komplementarnim inicijativama.

U drugoj godini trajanja projekta potporu je osiguralo i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, a radi se i na ideji da se ovaj projekt ponudi kao svojevrsni nacionalni kurikulum projektnog odgoja i obrazovanja te povezivanja obrazovanja i zajednice u skladu s najnovijim nastojanjima reforme obrazovanja, ali i cijelovitih mjera primarne prevencije psihosocijalnih poremećaja i rizičnih ponašanja djece i mlađih.

Zanimljivo je da se za projekt zainteresiralo i više stručnjaka iz SAD, Velike Britanije i Švicarske, a postoji mogućnost da se u eksperimentalnu primjenu uključi i grad Pittsburgh, SAD, uz potporu Sveučilišta i Škole javnog zdravlja u Pittsburghu.

Nova knjiga za velike i male projektoplovce!

"Ja, projektoplovac..."

U okviru projekta PETRA objavljena je neobična knjiga-priručnik-slikovnica naslovljena "Ja, projektoplovac – priručnik za djecu i mlade čarobnice i čarobnjake projekata u društvu, prirodi i među zvjezdama". Knjiga je tiskana uz potporu Europske unije, Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i Grada Splita. U recenziji Tanja Radočaj, voditeljica ureda UNICEF-a za Hrvatsku, piše: "Veoma me razveselila ova knjižica koja vodi djecu, mlađe, ali i odrasle u svijet projektnog razmišljanja. Projektno razmišljanje je konstruktivno stanje duha utemeljeno na vjeri da možemo mijenjati svijet oko sebe, ali i sebe, ako razumijemo uzroke, poznajemo načine, planiramo i DJELUJEMO. Većina nas, današnjih odraslih, odgajana je u drugačijem duhu, gdje baš nije uputno misliti svojom glavom. Uči, slušaj, šuti, ne ističi se, "ne pravi se važan" – tako su nam govorili. Zato danas živimo u društvu u kojem se "ništa ne može" – osim kukati i optuživati druge. Nasuprot tome, svijet mogu mijenjati samo oni koji vjeruju da su doista važni, i da mogu sami učiniti nešto." Ovo je mala knjiga o velikim stvarima. O životnom projektoplovstvu! O neobičnim znanjima i vještinama plovidbe izazovnim prostranstvima projekata i pothvata u zajednici u kojoj živimo, školujemo se, radimo, družimo i opuštamo, i u kojima čeznemo ostvarivati svoje najdragocjenije snove.

Prikupio, nasjeckao, ispremješao, kuhao, pirjao, pržio, pekao itd. na laganoj vatrici vašeg nestreljenja dok skoro sve nije izgorjelo (u zadnji čas s vatrom skinuo)! **Ranko Milić**

Slagala, okrečala, prevrtala, bojala, ukrašavala, zvjezdice prebrojavala **Maris Cilić**

JA, PROJEKTOPLOVAC

PRIRUČNIK ZA DJECU I MLADE ČAROBNICE I ČAROBNJAKE PROJEKATA U DRUŠTVU, PRIRODI I MEĐU ZVJEZDAMA!



Što čekao?

Sve što trebaš je možak, srce i
čistom izvorskom vodom* blago navlažen prst
da okreneš sljedeću stranicu knjige svog životića!

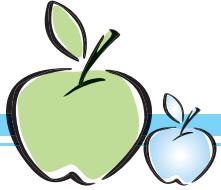
*može i s mjehurićima i bez

Želite li se upustiti u (n)ovu pustolovinu, koja će donijeti sićušan, ali moćan osmijeh na rubovima Vaših obraza, pozivamo Vas da testirate svoju projektoplovnu urođenost i postanete projektoplovni vuk/vučica! Knjigu možete naručiti u Udrži Split – zdravi grad po cijeni od 90,00 kn (za veće narudžbe su mogući popusti), a sva dobit od prodaje koristi se za daljnje financiranje projekta PETRA u školama u Hrvatskoj. Hvala!

Naš cilj je nastaviti razvoj projekta kroz uključenje stručnjaka i posebice djece i mlađih iz cijele Hrvatske. Pozivamo sve zainteresirane da nam se jave i priključe u ideji širenja dobra i zdravlja u sebi i drugima, kroz umrežavanje projekata i osnivanje projektnih raz-

vojnih i potpornih centara u školama i na siveučilištima diljem Hrvatske! Očekujemo Vas s radošću!

Ranko Milić,
voditelj projekta
rmilic@st.htnet.hr



Kvalitetniji pristup socijalizaciji mladih

Zivimo u vremenu gdje su djeca i mlađi u svom rastu i sazrijevanju opterećeni brojnim rizicima, a obitelj i postojeće institucije odgoja i obrazovanja ne uspijevaju kvalitetno odgovoriti na specifične potrebe razvoja djece i mlađih. Svjedoci smo sve češćeg neprilagođenog ponašanja u toj populaciji, koje se očituje i kroz konzumiranje legalnih i ilegalnih droga, a posebno prekomjerno konzumiranje alkoholnih pića.

U suradnji s prof. dr. sc. Petrom Bezinovićem iz Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu, u 2001. g. i 2003. g. provedeno je istraživanje o konzumiranju sredstava ovisnosti među učenicima svih srednjih škola na području županije. Podaci dobiveni istraživanjem ukazuju na porast konzumiranja žestokih alkoholnih pića u kategoriji redovito (nekoliko puta tjedno do svakodnevno) sa 43,6 posto u 2001. g. na 51,6 posto u 2003. g. Konzumiranje alkohola raste s dobi, tako da u 4. razredu srednje škole redovito konzumira alkohol 63,1 posto djevojaka i 77,1 posto mlađica. Zabrinjavajući su podaci koji se odnose na učenike prvih razreda srednjih škola iz kojih se vidi da 21,7 posto djevojaka i 30,7 posto mlađica redovito konzumira alkoholna pića, što potvrđuje činjenicu da konzumiranje alkohola počinje prije početka srednje škole, odnosno u višim razredima osnovne škole, a najveća promjena se događa na prijelazu iz osnovne u srednju školu, kad djeца počinju s noćnim izlascima. Konzumiranje alkohola povećava i ostala rizična ponašanja, kao nezaštićene seksualne odnose, promiskuitetna ponašanja, nasilna ponašanja, vožnju pod djelovanjem alkohola te konzumiranje drugih droga.

Alkohol, marihuana i spolni odnosi

I u našem istraživanju potvrđena je općepoznata činjenica da su alkohol i marihuana (kao i druge droge) povezani s češćim i raniјim stupanjem u spolne odnose.

Tako među onima koji su stupili u spolne odnose prije 13 godina nema ni jednog djeteta koje ne pije alkohol, 13-14 godina 80 posto konzumira alkohol, 14-15 godina 85 posto. Među spolno aktivnim adolescentima mlađim od 17 godina 3 i pol puta je više korisnika alkohola nego među spolno neaktivnim adolescentima iste dobi. Slična je situacija i s marihanom. Među onima koji su stupili u spolni odnos prije 13. godine 95 posto konzumira marihanu, 13-14 g. 75 posto, 15-16 g. 60 posto i 17-18 g. 65 posto.

Noćni život i konzumiranje sredstava ovisnosti

Sva sredstva ovisnosti značajno češće konzumiraju ona dječa koja žive noćni život, češće izlaze noću i vraćaju se u kasne sate kući. Primjerice, oni koji često izlaze noću, u usporedbi s onima koji rijetko izlaze, pet puta češće piju žestoka alkoholna pića, 12-15 puta češće koriste marihanu, a ecstasy je praktično isključivo noćna droga.

Noćni život i rani spolni odnosi

Kao rezultat svega navedenog, 3-4 puta češće stupaju u spolne odnose ona dječa koja češće izlaze noću i vraćaju se kući u kasne sate. U jednom istraživanju provedenom među učenicima završnih razreda osnovne škole i učenika srednje škole, dobili smo podatke prema kojima velik broj roditelja čija dječa izlaze noću do kasnih sati, (iza 23 sata za dječu do 16 godina) ni ne dočekaju dječu budni kada se ovi kasno noću vrati kući.

Dramske tehnike u radu s djeecom

Na području grada Dubrovnika i većeg dijela županije, već niz godina održavaju se redovita predavanja roditeljima djece prvih razreda srednjih škola, upoznajući ih sa pojavnosću konzumiranja sredstava ovisnosti među učenicima, obiteljskim zakonom, ulozi roditelja u sprječavanju ovog problema. Prošle godine odlučili smo unaprijediti ovaj edukativni program za roditelje novim tehnikama (dramskim tehnikama), i ne samo za roditelje nego i za dječu.

Jedan od modela koji pokušava ponuditi kvalitetniji pristup socijalizaciji mlađih je model korištenja dramskih tehniki (dramskog odgoja, odgojne drame). U organizaciji Dubrovnika – zdravoga grada održane su tri dvodnevne edukativne radionice za stručne suradnike škola, socijalne radnike i liječnike Zavoda za javno zdravstvo, za rad s ovim tehnikama. Radionice je vodila mr. sci. Ines Škuflić-Horvat iz Dramskog studija Tiren.

Ove tehnike pokazale su se pogodnim medijem za prevladavanje teškoća u socijalizaciji djece i mlađe rizičnog ponašanja. Nai-me, kroz igru i improvizaciju omogućuje se i potiče sudionike na konstruktivne načine zadovoljavanja svojih potreba, na pozitivno potvrđivanje sebe pred drugima, na samoupoznavanje uz jačanje samosvijesti i odgovornosti za druge. Dramskom ekspresijom članovi grupe uče jedni od drugih isprobavajući tako vještine potrebne za snalaženje u sličnim životnim situacijama koje ih očekuju u životu.

Radionicu za roditelje i dječu osmisili su: Ivana Pavić Mikolaučić, Karmen Kmetović,



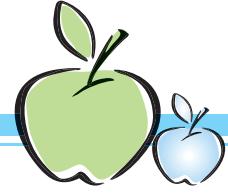
Martina Velašević, Matija Čale Mratović – djelatnici Odjela za ovisnosti i Odjela za školsku medicinu Zavoda za javno zdravstvo Dubrovačko-neretvanske županije te Hrvjeka Laušić, djelatnica Savjetovališta za brak i obitelj.

Radionica za roditelje

Radionica za roditelje namijenjena je roditeljima učenika prvih razreda srednjih škola. Održana je u oko 60 posto prvih razreda svih srednjih škola na području grada Dubrovnika. Do kraja školske godine planira se obuhvatiti i preostale razrede u Dubrovniku te prve razrede srednjih škola na otoku Korčuli.

Cilj je radionice osvestiti kod roditelja značaj i veličinu problema pijenja alkohola i rizika koji proizlaze iz kasnih noćnih izlazaka te ih potaknuti na aktivniju ulogu u stvaranju sigurnijeg okruženja za dječu, uključujući i dogovaranje pravila i kvalitetniju komunikaciju s dječem. Na radionici se raspravlja i o uspješnim i neuspješnim načinima komunikacije s dječem (kako dogovarati i pregovarati).

Radionica započinje igrokazom u kojem sudjeluju učenici starije generacije, npr. učenici drugoga ili trećeg razreda. Tema igrokaza je Poziv na tulum. Petnaestogodišnje učenice prvog razreda srednje škole pozvane su na



tulum kod Marka, najpopularnijeg momka iz škole. Markovi su roditelji na putu i on je sam kod kuće. Ostale uloge su Marija (Mario), Nika (Nikša) i Iva (Ivan). Marija (ili Mario) može ostati vani do kada želi jer njoj (njemu) roditelji to dopuštaju. Nika (ili Nikša) ima jako stroge roditelje koji ne dopuštaju nikakve izlaska, pa jedini način za otići na tulum jest pobjeći iz kuće kada roditelji pođu na spavanje. Iva (ili Ivan) može ostati do 23 sata, jer njeni (njegovi) roditelji poštuju zakon te se s njima oko svega dogovara. Djeca se sreću u školi i slijedi dogovaranje oko odlaska na tulum. Na kraju, Marija (Mario) upornošću nagovori druge dvije prijateljice (prijatelje) da dođu na tulum. Odluka pada: Nika (Nikša) će pobjeći, a Iva (Ivan) će ostati samo do 23 sata.

Nakon odigrane scene susreta i dogovora oko dolaska na tulum, slijedi tehnika tzv. Vrući stolac. Glumci sjedaju na stolice, a roditelji dobiju zadatku postavljati pitanja koja će im pomoći da doznaaju što više o tome kako se ponašaju mlađi, kako reagiraju njihovi roditelji, sve što su htjeli znati, a nisu se usudili pitati o tulumima, pijenju alkohola itd. Učenici odgovaraju iz svojih uloga.

Dok roditelji postavljaju pitanja, a naši glumci odgovaraju, jedan od voditelja bilježi ključne pojmove na školskoj ploči. Voditelji usmjeravaju razgovor s učenicima imajući na umu dotaknuti se nekih važnih tema, a to su: o tulumima, pijenju, izlascima, pravilima oko izlazaka, o ponašanju roditelja.

Roditelji su bili jako zadovoljni ovim novim načinom rada. Aktivno su sudjelovali, postavljajući pitanja, govoreći o svojim iskustvima i uopće raspravljavajući o temi. Često su pričali o radionici s drugim roditeljima i nekoliko dana nakon radionice, a mogle su se čuti izjave poput: "Ova radionica mi je otvorila oči, sad mi se sve posložilo". Mnogi su bili iznenadeni onim što su čuli, a bilo je i povratnih informacija od strane djece kao: "Sad nas ne puštaju van".

Radionica s učenicima

Radionicu s učenicima održali smo nakon radionice s roditeljima. Cilj je radionice bio potaknuti osobnu odgovornost djece kroz dogovaranje noćnih izlazaka s roditeljima.

Tehnike koje smo primijenili s djecom su Igrokaz, Tunel misli, Vrući stolac, nakon čega slijedi rasprava i pisanje pravila.

Igrokaz započinje tako što voditelji radionice glume tinejdžerice koje se zabavljaju u kafiću. Marko, Stjepo i Đivo pozvali su ih da dođu u diskop klub Fuego. Martina ne može jer mora biti kod kuće do 23 sata. Ivana i Hrvinka je nagovaraju da ostane. Martina ne zna što odlučiti! Martina moli učenike da joj pomognu u donošenju odluke. Jedan od učenika ulazi u Martininu ulogu. Ostali učenici sudjeluju na način da glume Tunel misli. Poredaju se u dva reda, jedan nasuprot drugoga. Kako "Martina" prolazi kroz tunel, učenici koji čine zidove tunela jedan po

jedan daju savjete što će napraviti. (npr. Idi u Fuego, Možda prohodaš s Markom, Idi kući, dogovorila si se s roditeljima, Idi se zabaviti, baš te briga što će roditelji požiziti, itd).

Kada "Martina" izade iz Tunela misli, donosi odluku. Kad kaže odluku, objasni zašto baš ta odluka, što su bili argumenti "za", a što "protiv". Ukoliko nije dovoljan jedan prolaz kroz tunel, može se ponoviti sve dok "Martina" nije sigurna u svoju odluku.

Nakon Tunela misli, voditelj javlja učenicima da naša Martina ipak nije otišla u Fuego nego ravno kući. Martina sjeda na stolicu, tzv. Vrući stolac, i odgovara na pitanja koja postavljaju učenici. Učenike zamolimo da se svih stave u ulogu njenih prijateljica koje je Martina ostavila i pošla kući. Martina objašnjava učenicima zbog čega ona radije poštuje dogovor s roditeljima i koliko joj je važno povjerenje koje ima s njima. Objasnjava koliko joj je teško ne ostati vani, međutim, zna da ima vremena kad će smjeti izlaziti do kasnijih sati.

Radionica s djecom je potvrđila tri odabранa obrasca ponašanja koja su voditelji odabrali u igrokazu; roditelji koji svojoj djeci u potpunosti brane izlaskе, roditelji koji ne postavljaju nikakva pravila i roditelji koji postavljaju pravila i dogovaraju se s djecom. Voditelji

su na radionice došli s pretpostavkom da su djeca koja se navečer iskradu iz kuće manjina. Iznenadili su se otkrivši da veći broj djece izlazi na taj način ili varajući roditelje, najčešće pričom da ostaju kod prijateljice. Djeci najviše smeta što se njihovi roditelji ni međusobno ne mogu dogovoriti oko pravila. Zanimljiv je primjer djevojčice koja noću izlazi tako što se spusti kroz prozor kad roditelji zaspaju. Lako se spusti, ali se ne može popeti natrag pa se mama budi u 2-3 sata u noći otvoriti vrata, da tata ne zna.

Djeca su u početku imala otpor prema pravilima jer ih isključivo doživljavaju kao nametnuta. Dosta djece je razočarano jer roditelje samo zanima kakve su im ocjene, a ne kako se osjećaju, tko su im prijatelji, što najviše vole, što žele.

Potaknuti ovim iskustvom rada s djecom i roditeljima, voditelji radionica planiraju napraviti zajedničke radionice s djecom i roditeljima na temu: "Što žele roditelji – što žele djeца".

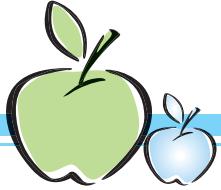
Matija Čale Mratović

Karmen Kmetović

Zavod za javno zdravstvo Dubrovačko-neretvanske županije

matija.cale-mratovic@zzjzdnz.hr





Mladi u gradu Zagrebu

UZagrebu četvrtinu stanovništva čine mladi ljudi od 15 do 29 godina. To je dovoljno značajan pokazatelj da Grad mora, može i treba posebno skrbiti o mlađim ljudima. Najvažniju ulogu u kreiranju politike i skrbi prema mlađima ima upravo lokalna zajednica, naravno uz pomoć države, ali okolnosti za djelovanje mlađih ljudi treba rješavati na lokalnoj razini, kao što i probleme treba rješavati upravo tamo gdje nastaju.

Važno je i pitanje sudjelovanje mlađih u rješavanju njihova statusa, ali i problema. Naime, mlađi su ljudi u specifičnom životnom razdoblju kada rješenja nametnutu "odozgo" ili "izvana" naprsto nisu dobro prihvaćena ni dobrodošla. Mlađi ljudi trebaju, mogu i žele biti ravnopravni partneri u kreiranju politike prema njima i za njih.

Grad Zagreb je uistinu grad mlađih jer ima najviše osnovnih i srednjih škola, a u sklopu Sveučilišta djeluju visoka učilišta (fakulteti, akademije, visoke škole). To govori da Zagrebu gravitiraju mlađi ljudi zbog ostvarivanja svojih potreba za obrazovanjem, ali isto tako i zbog potreba za zapošljavanjem jer su mogućnosti zapošljavanja u Zagrebu ipak veće nego u drugim manjim sredinama.

Neke od osnovnih karakteristika mlađih su sljedeće:

Oni su marginalizirana skupina u društvu (najslabiji položaj na tržištu rada, pogotovo manje obrazovani, bez iskustva; sve duže ostaju pod roditeljskim krovom zbog nemogućnosti osamostaljenja, a značajna je pojava i odlazak mlađeg obrazovanog kadra u inozemstvo); mlađi su tradicionalno siromašna skupina zbog kreditne nesposobnosti, neposjedovanja nekretnina i nezaposlenosti; u Zagrebu su učestaliji urbani socijalni rizici (zlouporaba droga, alkohola, duhana);



mladi ljudi koji ne završavaju srednju školu, takozvani drop-out fenomen, a nema sustavne društvene brige o tome; maloljetnička delinkvencija čini 8 posto ukupnog kriminaliteta te je i dalje zabrinjavajuća jer većina mlađih delinkvenata nastavlja s kriminalnim djelatnostima u starijoj dobi; nestrukturirano i loše organizirano slobodno vrijeme mlađih rizični je faktor za njih; zdravstveno stanje mlađih uvelike ovisi o stilu života pa su vodeće bolesti zapravo ozljede (prometne nesreće), prekomjerna konzumacija alkohola, pušenje, zloupotreba psihoaktivnih tvari, duševni poremećaji te neadekvatna tjelesna aktivnost i prehrana.

Škola je nakon obitelji drugi najvažniji dio okruženja u kojem mlađi zadovoljavaju svoje izuzetno važne potrebe. Ona omogućava stjecanje znanja, pojmove, umijeća, stavova i navika potrebnih za život i rad ili

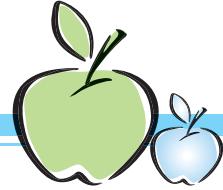
daljnje školovanje te osigurava kontinuirani razvoj učenika. Na temelju toga ona djeluje na razini primarne prevencije i pomaže djeci i mlađima da kroz različite programe usvajaju za zdravije korisne životne navike ili mijenjaju one štetne ukoliko su ih stekli. Zato usvajanjem zdravog načina života, uz unapređenje zdravlja, pogotovo kod mlađe populacije u cijelini se smanjuje proširenost pojedinih faktora rizika.

Sustavna briga o zdravlju u zagrebačkim školama i učeničkim domovima počela se provoditi 1995. kada je tadašnje Ministarstvo prosvjete i športa usvojilo provedbeni program pod nazivom "Briga za mlađe i njihovo zdravlje u školama" kojim je poduzeto niz aktivnosti i koordiniranih mjeru za promicanje zdravlja i zdravih stilova života. Riječ je o programima koji su obuhvaćali prevenciju pušenja, pravilne prehrane, važnost redovitih tjelesnih aktivnosti, programima skrbi i unapređenja duševnog zdravlja uključujući prevenciju zloporabe sredstava ovisnosti i kontrolu stresa te odgovorno spolno ponašanje i brigu za zdravi okoliš.

Istodobno su pojačani i odgojni programi, kako za učenike tako i za prosvjetne djelatnike i roditelje, koji sadrže edukaciju o štetnosti i posljedicama nezdravog načina života, a provode se ne samo kroz redovnu školsku aktivnost nego i u slobodno vrijeme učenika.

Za što intenzivnije promicanje zdravlja u svim školama Zagreba potpisano je i "pismo namjere" o osnivanju Mreže škola koje promiču zdravlje. Na taj je način prepoznata potreba za suradnjom školstva i zdravstva na programu "Sveobuhvatni pristup zdravlju – promicanje zdravlja u školama". Od 1993. u Zagrebu je devet osnovnih škola pristupilo Hrvatskoj mreži škola koje promiču zdravlje.





Moramo napomenuti da motiv zdravlja u zdrave djece i adolescenata nije jak. Zdravljje se doživljava kao nešto samo po sebi razumljivo. Za njih su mnogo važnije druge potrebe. Dječaci i djevojčice u adolescenciji traže vlastiti identitet, osjećaju veliku potrebu za afirmacijom, žele pokazati svoju vrijednost i dobiti priznanje. Oni osjećaju vlastitu snagu i skloni su potcenjivati opasnost. Vrlo su kritični prema okolini, ne priznaju autoritete, ali se u traženju svoje ličnosti često postovjećuju s uzorima iz bliže ili dalje okoline. Žele biti prihvaćeni od svojih vršnjaka. Zato preventivni programi moraju biti sveobuhvatni i prvenstveno prilagođeni temeljnim potrebama mlađih, odnosno obilježjima njihovog psihičkog i socijalnog razvoja. Škole koje su pristupile mreži škola koje promiču zdravlje prepoznale su to i ugradile u svoje preventivne programe. Tako su počušale ugraditi novu metodu preventivnog rada "Edukacija edukatora vršnjaka u prevenciji rizičnih ponašanja" kroz zdravstvenu edukaciju edukatora-vršnjaka putem interaktivnog treninga – edukacijske radionice,

radionice za trening komunikacijskih i socijalnih vještina, za treniranje vještina pregovaranja i vještina odbijanja negativnog pritiska vršnjaka, mediatorskih vještina, učenje motivacijskih tehnika, kroz otvorene tribine, parlaonice, debate... Pored navedenog, u Zagrebu imamo 15 škola (12 osnovnih i 3 srednje škole) koje imaju Zelenu zastavu znak europskog certifikata eko-škole, koje promiču zdrav život i brigu za zdrav okoliš, a tri osnovne škole i jedan učenički dom su u postupku dobivanja Zelene zastave. Da bi škole u Zagrebu udovoljile svim postavljenim zahtjevima i zadaćama, podršku im pruža Gradska ured za obrazovanje, kulturu i šport, i to ne samo kroz finansijsku pomoći u realizaciji određenih programa, nego i stručnom pomoći i brigom da se ostvari cilj kvalitetne škole u kojoj će prevladavati ljudskost, toplina i tolerancija. Svesna važnosti brige za mlade i podizanja kvalitete života mlađih te slijedeći Nacionalni program djelovanja za mlade, Gradska skupština Zagreba usvojila je 2004. Program djelovanja za mlade Grada Zagreba, za pro-

vedbu kojeg je odgovoran Gradski ured za obrazovanje, kulturu i šport.

Osim iz područja obrazovanja i informatizacije, zapošljavanja i poduzetništva, socijalne politike prema mlađima, aktivnog sudjelovanja mlađih u društvu, velika je važnost posvećena području zdravstvene zaštite mlađih i njihovom reproduktivskom zdravlju. Odgoj i obrazovanje mlađih za istinsku ljubav i radost života najdjelotvorniji je lijek protiv "nezdravosti". Stoga naša škola mora biti mjesto na kojem se ispravljaju propusti u obitelji. Nije dobro da škola uči o životu, nego za život. Djecu treba učiti živjeti i preživjeti. Svi koji su odgovorni za odgoj djece i mlađih, moraju ih sačuvati i ospozobiti za život dostojan čovjeka.

Iva Prpić, dipl. socijalna radnica

Gradska ured za obrazovanje, kulturu i šport,

Zorana Uzelac, dipl. socijalna radnica

Gradska ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje

zorana.uzelac@zagreb.hr

Prevencija neprihvatljivog ponašanja djece i mlađeži

Mladost je životno razdoblje u kojem se uz tjelesno i duševno sazrijevanje odvija i proces integracije pojedinca u društvenu zajednicu pa mlađoj osobi donosi puno izazova.

Mladost je vrijeme potencijalno učestalijih rizičnih ponašanja, kad velik broj mlađih prekrši društvene norme, a da to ne ostavi daljnje traga na njihov razvoj. Kako je danas sve veći broj rizičnih čimbenika kojima su djeca i mlađi izloženi, preventivne mjere u cilju sprječavanja društveno neprihvatljivog ponašanja nameću se kao nužnost.

Tako i Grad Zagreb poduzima preventivne mjere, koje se temelje na poduzimanju raznih socijalnih akcija. Gradska ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje svake godine na temelju Zakona o udružama (NN 88/01. i 11/02. – ispr.) i Odluke o mjerilima za ostvarivanje finansijske potpore za zdravstvene, socijalne i humanitarne programe ili projekte od interesa za Grad Zagreb (Službeni glasnik Grada Zagreba, 16/02 i 17/03), objavljuje Natječaj za predlaganje programa ili projekata socijalnog značenja (socijalnog i humanitarnog značenja i prevencije neprihvatljiva ponašanja djece i mlađeži) te se time iz proračuna Grada financiraju različiti programi koji okupljaju djecu i mlađe sukladno njihovim željama i afinitetima. Ponuđeni su sadržaji besplatni za korisnike. Na taj se način djeca i mlađi "odvode"

s ulice i uključuju u aktivnosti mimo redovnog sustava školovanja.

Programi prevencije neprihvatljivog ponašanja djece i mlađeži raspodijeljeni su po područjima sporta, tehničke kulture, kulture i socio-pedagoški te su se pokazali uspješnima u osmišljavanju i upotpunjavanju slobodnog vremena djece i mlađeži.

Akcije za prevenciju ovisnosti

Škola bez droge – grad bez droge

U okviru preventivnih aktivnosti Služba za prevenciju ovisnosti Zavoda za javno zdravstvo Grada Zagreba, u suradnji s Gradskim uredom za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje, sedmu godinu za redom organizirala je 2005. Nagradni natječaj Škola bez droge – grad bez droge. Na sudjelovanje su pozvani svi učenici 7. i 8. razreda osnovnih škola Zagreba, kao i učenici sva četiri razreda srednjih škola Zagreba. Nagradni natječaj organiziran je za tri kategorije, posebno za osnovne, a posebno za srednje škole: 1. Najbolji plakat, 2. Najbolji literarni rad, 3. Najbolji slogan.

Dosadašnja iskustva pokazala su da je počeo interes mlađih i da je na njima zanimljiv način prikazan problem ovisnosti, pa su učenici i 2005. pokazali jednak interes i poslali mnoštvo zanimljivih radova.

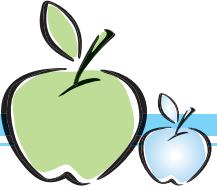
Policjska uprava Zagrebačka u suradnji s Gradskim uredom za zdravstvo, rad, socijal-

nu zaštitu i branitelje i Gradskim uredom za obrazovanje, kulturu i šport, kroz edukaciju i alternativne sadržaje provodi program promicanja zdravlja u Gradu Zagrebu pod nazivom Znam, mogu, hoću, a u cilju zaštite zdrave populacije od sredstava ovisnosti.

Osnovna zamisao Sajma mogućnosti je predstavljanje školskih klubova, kulturno-umjetničkih društava i drugih udruga, koji nudeći svoje sadržaje uključuju što veći broj djece u aktivnosti izvan nastave.

Sajmovi su održani tijekom svibnja i lipnja prošle godine, a okupili su više od 3.000 učenika. Na svakom od sajmova djeca sudjeluju u nagradnoj igri te Gradska ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje nagrađuje po troje učenika besplatnim godišnjim članstvom u klubu ili udruzi koje dijete odabere, kao i drugim prigodnim poklonima – knjigama, športskim rezervima, kapama i slično.

Grad Zagreb kao metropola suočava se s različitim potrebama djece i mlađih kao i problemima različitih oblika društveno neprihvatljivog ponašanja djece i mlađeži. Populacija mlađih predstavlja dio stonovništva s najvećim potencijalom jer su relativno najobrazovaniji, a sigurno su i najkreativniji, s najvećom količinom radne životne energije. Takav je potencijal nužno pravilno razvijati i ciljano voditi, stvarajući na taj način pojedince prilagođene i korišnike društva.



Urban Warrior

Jedan od najvećih problema mladih u područjima od posebnog državnog interesa je zasigurno depresija, koja je posljedica ratnih djelovanja na ovim područjima. Vidljivo je to po istraživanjima Društva za psihološku pomoć iz Zagreba, koje je posvetilo mnogo pažnje istraživanjima među ovom populacijom stanovnika. Tako se došlo do nekih vrlo alarmantnih podataka o velikom broju djece koja su doživjela post-traumatski stres, a manifestira se kao "ratne rane" na psihi djece i mladih. Još prije nekoliko godina, uslijed općeg depresivnog stanja zajednice te brojnog zaostalog oružja nakon vojne akcije "Oluja", dolazilo je do velikog broja samoubojstava mladih. Problem velikog broja suicida u jednoj maloj zajednici tadašnji "oci grada" pokušali su rasvjetliti organiziranjem tribine koja se trebala baviti tim problemom. Najzanimljivije je bilo da nisu pozvani predstavnici te skupine stanovnika, tako da se uzalud raspravljalo, a nitko nije imao pravi uvid u "problem". Političke stranke su pokušavale nadmudrivanjem ispitivati oporbene adute, no osim prepirki, ništa se konkretno nije odlučilo. Dvojica aktivista predložila su udruživanje mladih u nevladinu organizaciju, koja bi ponudila program i izbor raznih aktivnosti, glazbenih, likovnih, filmskih i sportskih. Bu-

dući da nisu pripadali ni jednoj stranci, dobili su veliki otpor lokalnih političara koji su već samu ideju proglašili samo pokušajem. Nakon nekoliko dana Kostajnička alternativna scena – KAOS, organiziranjem likovnih radionica te sportskih događanja poput streetballa, okupila je mnoštvo mladih. Konačno se događalo nešto novo u ruševnim ulicama Hrvatske Kostajnice.

Uz potporu nevladinog sektora iz Zagreba i sličnih organizacija iz Italije i Portugala, ubrzo je registrirana nevladina udruga, koja se bavila problemima mladih.

Oživnicama po prostor

Nakon nekoliko mjeseci rada te jako dobra odaziva mladih koji su prepoznali aktivnosti koje ih zaista zanimaju, udruga je naišla na prvi problem – prostorije. Gradsko poglavarstvo je okljevalo, tako da su mladi morali smisliti akciju koja će prevladati sporost birokracije, ali i razbiti uspavanost lokalne uprave. Ideja je bila da se od morbidnih osmrtnica koje "krase" bandere i izloge Hrvatske Kostajnice, načini nešto sasvim suprotno. Takvu vrstu osmrtnice su nazvali "oživnica". Oživnica je sadržavala fotografiju mladih, tekst koji je govorio više o toj osobi te njegovoj kreativnosti. Uz pitanje:

"Should I stay or should I go?!"

Kako se stalno javlja problem da mladi sve više napuštaju manje gradove, želio bih u nekoliko rečenica opisati razmišljanja mladih, a da ne uvrijedim nikoga, jer mi to nije cilj.
 – Jedva čekam da odem iz ovog grada, jer je ovdje pušiona! – riječi su klinca koji još nije završio ni osnovnu školu. Šokiran takvim razmišljanjem tražim razloge, pa me klinac njima obasipa, od nezaposlenosti do uspavanosti ljudi koji nisu za radikalne (pozitivne) promjene. Nezaposlenost je jedan od najvećih razloga zašto nam se studenti ne vraćaju u Hrvatsku Kostajnicu i slične gradiće. Tako je to kad nemaš za egzistenciju, a oko tebe jedna nezdrava klima. Ljudi se više ne druže, a politička slika se odražava na licima građana. Obećanja previše, aktivnosti nikako. Sladunjava riječi vrijeme nemilosrdno gazi, a sve nove ideje, kao da rijeka Una nosi sve dalje odavde. Postoji li obećana zemlja?! Zaposleni koji imaju uvjete za mirovinu, umjesto da prepuste svoja radna mjesta mladi ma koji i te kako mogu pratiti globalni razvoj tehnologija i trendova u Europi, s razlogom čekaju da se poboljšaju uvjeti umirovljenja. Šah-mat pozicija. Sa školom ne možeš naći posao, no bez škole, ako si snalažljiv, možeš i obrnuti neku paru. Upravo tako razmišljaju mladi, potaknuti situacijama oko sebe, iskustvom preživljavanja u ovom dijelu Hrvatske pod posebnom državnom skribi. U ljetnim mjesecima mladost odlazi na jug, za sezonskim poslovima, pa imamo osjećaj da najmanje živosti ima u našem gradiću. Radom koji najčešće završi tako da im se ne plati, naša mladost iz kontinentalnih krajeva postaje "bijelo roblje na plavom Jadranu". S druge strane, u javnim ustanovama, umjesto s osmijehom na licu dočekuju nas namrgođeni službenici, već odavno spremni za mirovinu. Svojom bezvoljnošću i uspavanim stavom, kao da tjeraju korisnike s porukom: ovdje je tako i ostat će tako, jer promjene su nemoguće. Sjetit ću se samo tih službenika koji ne znaju ni upaliti računala, a dalje da ne spominjemo. Toliko o informatizaciji i djelatnicima koji baš kao da iz inata ne daju svoj posao mladim snagama. I tako se svi vrtimo u krug: mladi nezadovoljni nezaposlenošću odlaze iz manjih gradova, dok stariji nezadovoljni plaćama ne žele u mirovinu pa se pitaju: Kud nam to mladi odlaze?! Krivaca nema ili smo baš svipomalo krivi zbog toga?! Neću Vam dati odgovor, ali ću Vas potaknuti da razmišljate...

Daniel Pavlić

daniel.pavlic@sk.htnet.hr

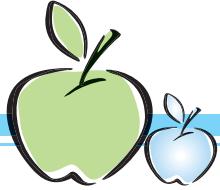
ima li tko sličan, nek' nam se pridruži!?, na kraju je bio logo udruge. Naravno, umjesto morbidnog crnog ruba, oživnica su imale cvjetiće, leptiriće i ostale šarene simbole koji su davali život sivilu postratnog gradića.

Prve reakcije ljudi koji su rano ujutro krenuli na posao, bile su šokantne. Naime, mladi su oblijepili gradić s dyjestotinjak oživnica. Sjećam se jedne reakcije stare bake koja je rekla: Nema me dva dana u gradu, a toliko umrlih! Kad bi se građani približili oživnici, vidjeli bi da je to poziv na aktivnosti udruge koja je poput ptice Feniks izronila iz pepela Hrvatske Kostajnice. Šok-reakcijom udruga Kostajnička alternativna scena je dobila prostorije. Iako je tu bilo još problema, jer tadašnji ravnatelj Pučkoga otvorenog učilišta nije dozvoljavao pristup mladima, vjerojatno zbog sraza ideja i nemogućnosti praćenja urbanog razvoja supkulture mladih, privremeno se udruga zadovoljila prostorijom od nekoliko kvadratnih metara, gdje su imali ured.

U jednom trenutku udruga KAOS je okupljala oko stotinjak mladih koji su se družili na likovnim radionicama, video aktivnostima, te organiziraju ljetne animacije zajedno s partnerskim udrugama "Nacrtaj mi osmijeh" iz Zagreba te iz Lyona u Francuskoj. Uz suradnju s francuskim animatorima, nekolicina mladih stanovnika Kostajnice pohodila je edukaciju u Lyonu. Umrežavanjima sa sličnim inicijativama, stvorena je mreža udruga, pa je značajna i suradnja s Volonterskim centrom iz Zagreba koji je u partnerskom odnosu bio jedan od organizatora Ljetnih međunarodnih volonterskih kampova na rijeci Uni. Mladi studenti iz cijelog svijeta bi dolazili u Hrvatsku Kostajnicu i zajedno s lokalnim stanovništvom (naviše s mladima i djecom), čistili rijeku Uni, te pripremali kulturna događanja. Kad je oživio ovaj mali grad, raznim aktivnostima i uključivanjima građana u manifestacije, potaknute su i neke zaboravljene tradicije. Jedna od tradicionalnih kulturnih manifestacija je i Venecijanska noć na rijeci Uni. Riječ je o ukrašavanju čamaca s izborom najdekorativnijeg. Sredinom osamdesetih, ova je manifestacija otišla u zaborav, a sad je ponovno prihvaćena i sastavni je dio ljetnih događanja na rijeci Uni. Isto tako je pokrenuta i utrka unskih čamaca, koja je izmišljena kako bi se razbila ljetna monotonija u Hrvatskoj Kostajnici.

KAOS-om protiv kaosa

Svojim radom i dokazivanjem korisnosti razvoja civilnog sektora, ubrzo je udruga dobila potporu lokalne vlasti. Naravno, u malim mjestima je to dobro, ali povlači se i drugo pitanje, jer ako te podržava jedna politička opcija, neprijatelj si one oporbene. No, tada još nije bilo nekih velikih problema, pa se rad



udruge u sektoru ekologije i kulture razvijao vrlo pozitivno. Sasvim slučajno, aktivisti udruge su uvidjeli problem koji se nadvio nad širim područjem Banovine. U Prostornom planu Sisačko-moslavačke županije planirana je gradnja odlagališta za nisko i srednje radioaktivni otpad. Pretpostavljeni psihološki učinak bi imao velike posljedice na promoviranje regije sa seoskim turizmom i proizvodnjom zdrave hrane, tako da su odmah poduzete neke akcije. Javnost nije bila upoznata s tim problemom, iako je Aarhuskom konvencijom omogućeno sudjelovanje javnosti u donošenju odluka vezanih za ekologiju u njihovoј regiji. Uz edukacije i dobre stručne argumente, udruga je aktivno sudjelovala u informiranju građana pa i u odlučivanju na razini regije. Umreženo je više od dvjestotinjak nevladinih udruga Hrvatske i susjedne Bosne i Hercegovine, a podrška je dolazila iz svih krajeva svijeta pa i od najvećih ekoloških organizacija poput Greenpeace iz Amsterdama i Friends of the Earth iz Italije.

Ova vrsta aktivizma privukla je još veći broj mladih, a snimanjima dokumentaraca Hrvatske televizije, udruga KAOS postala je simbolom jedne male udruge iz provincije koja se odupire nuklearnim lobijima. Kad se stvorila jezgra aktivista koji su vukli sve konce i bili pokretački stroj KAOS-a, budućnost udruge je bila neupitna. Raznim aktivnostima popunjivali bi sve ono što lokalna vlast nije mogla pokriti. U suradnji s Policijskom postajom, mlađi su sudjelovali u programima borbe protiv droga, a s Hrvatskim Crvenim križem u borbi protiv spolnih bolesti i AIDS-a. Činilo se da je nekolicina aktivista spojila ono nespojivo i to upravo preko osnivanja Povjerenstva za mladež Grada Hrvatske Kostajnica. Želje i mogućnosti mlađih mogli su doći do ušiju onih koji su donosili odluke. No, ipak, stvari su krenule nizbrdo...

Supkulturom protiv blokada

Politika je sve ono što se radi u svezi ljudi pa je tako i ova udruga postala predme-

tom zanimanja političara. Trudili su se da se ne bave politikom, a politika se bavila njima, pa je došlo do nesuglasica s lokalnim političarima. Ubrzo se kao posljedica javila medijska blokada u tiskovnim medijima Sisačko-moslavačke županije, tako da se u novinama više nije mogla pročitati ni jedna vijest vezana za brojne aktivnosti Kostajničke alternativne scene. Sljedećih mjeseci uslijed blokade i pritska lokalnih političara, roditelji su sve manje dozvoljavali članovima udruge sudjelovanje na manifestacijama. Opadanjem broja članova, udruga je ubrzo prestala s radom i konačno se ugasila.

Gašenje udruge se obilježilo s pravim osmrticama nazvanim R.I.P. – radikalno inscenirani performance, na kojima su aktivisti KAOS-a objavili u svim gradovima županije kako se udruga ugasila zbog pritska i medijske blokade te naveli sva ona događanja koja su organizirali, a građani nisu imali priliku dobiti informaciju o tome.

Nakon nekoliko mjeseci, jezgra "okorjelih" aktivista nastavila je svoj rad na civilnom sektoru jer se osjetilo slabljenje aktivnosti i nezainteresiranost mlađih koji su lagano nastavili padati u monotoniju i inertnost pod isprikom kako ovaj grad ne nudi ništa, osim karte u jednom smjeru u pravcu velikih gradova. Naravno, tu su i poroci koji se javljaju zbog ekonomsko-socijalne krize i gubljenjem obitelji, kao osnovne jedinice, koja je uzrok negativnom trendu kod mlađih.

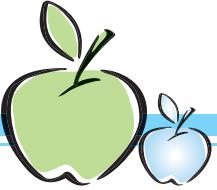
Škole, koje bi osim obrazovne uloge trebale imati i odgojnu, nisu nudile neki izbor aktivnosti u koraku s globalnim razvojem. Iako se nekolicina mlađih nastavila baviti dosadašnjim aktivnostima, ali smanjenim kapacitetom, naišla je na otpor ustanova koje su u domeni tih aktivnosti. Tako se nastavio rad, ali pod neregistriranim inicijativom nazvanom Inicijativa nadrealista Kostajnice, koja se često prezentirala na Internetsu blogom: <http://ink.blog.hr>

Potrebe mlađih iz jedne male sredine su uistinu velike, no također je veliko i nerazumijevanje lokalnih političara koji najčešće od drveta ne vide šumu. Na taj način umjesto civilnih inicijativa, klubova mlađih i udružiga, osnivat će se u budućnosti agencije za odljev mozgova. Dok još postoje interesi mlađih za kreativnim aktivnostima, potrebno ih je podržati s razine lokalne zajednice, ako ne i regionalne, jer bi se na taj način onemogućilo degradiranje od strane "onih" koji imaju utjecaj na pozitivne pomake u malim sredinama. Ako se to u skoroj budućnosti ne dogodi, mlađi će pohrliti u veće gradske sredine, a negativna demografska slika će se proširiti na gradiće poput Hrvatske Kostajnice. Zar su agencije za odljev mozgova naša stvarnost?!

Daniel Pavlić

daniel.pavlic@sk.htnet.hr





ESPAD istraživanje 2003.

Projekt ESPAD (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs), u kojem se prikupljaju i obrađuju podaci o pušenju, pijenju i uporabi droga kod učenika srednjih škola širom Europe, provodi se od 1995. godine, u četvorogodišnjim ciklusima. Kod nas je prvo istraživanje (obuhvatilo je 26 europskih zemalja) provodio tim pod vodstvom prof. dr. Slavka Sakomana, a istraživanja 1999. (trideset zemalja) odnosno 2003. (35 europskih zemalja – Austrija, Belgija, Bugarska, Cipar, Češka, Danska, Estonija, Farski otoci, Finska, Francuska, Njemačka (samo u pet saveznih država), Grčka, Grenland, Mađarska, Island, Irska, Italija, Letonija, Litva, Malta, Nizozemska, Norveška, Otok Man, Poljska, Portugal, Rumunjska, Rusija (samo u Moskvici), Slovačka, Slovenija, Švedska, Švicarska, Turska (u šest gradova), Ukrajina i Velika Britanija – te SAD, kao pridružena članica) vodio je tim na čijem je čelu bila prim. dr. sc. Marina Kuzman, dr. med, a u Projektnom timu su bili Ivana Pavić-Šimetin, dr. med, Iva Pejnović-Fanelić, dr. med. i Mario Hemen, dipl. ing. Sva su tri istraživanja provedena uz koordinaciju Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo te finansijsku potporu Gradskog ureda za zdravstvo, rad i socijalnu skrb Grada Zagreba.

Podatke za 2003. godinu prikupljali su srednjoškolski profesori ili članovi istraživačkog tima tijekom proljeća 2004. godine, među čak 100.000 učenika širom Europe i SAD, rođenih 1987. godine, tj. onih koji su u vrijeme istraživanja navršavali šesnaest godina, a svi su oni tijekom jednog školskog

sata ispunjavali u razredu, anonimno, zajednički upitnik, uz uporabu standardizirane metodologije. Dugotrajni proces obrade i standardizacije prikupljenih podataka rezultirao je skupnim izvještajem za 2003. godinu, prezentiranim u prosincu 2004. godine, u Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi RH. Kako u svaku zemlju stigne tek desetak tiskanih publikacija o rezultatima istraživanja, a naglašena je potreba i zanimanje za puno većim brojem primjeraka (iako su podaci dostupni i na webu), istom je prigodom objavljeno hrvatsko izdanje sažetaka rezultata ESPAD istraživanja u tiskanu obliku.

ESPAD istraživanje pokazalo je gotovo u svim zemljama da je između pedeset i osamdeset posto (!) učenika bar jednom u životu probalo pušiti cigarete, a u Hrvatskoj da je više od 40 puta (do navršene šesnaeste godine) pušilo 32% dječaka i 29% djevojčica, te u zadnjih mjesec dana (prije istraživanja) čak 36% mladića i 37% djevojaka. Mladi najviše puše u Austriji, Češkoj, na Farskim otocima, Grenlandu (60%) te u Njemačkoj, Litvi i Rusiji, a najmanje u Turskoj, na Malti, Islandu i u Portugalu. Prosječno je u svim zemljama obuhvaćenim ESPAD projektom manje pušenja nego 1999, dok je kod nas trend kod mladića ustaljen, a zabrinjava porast pušenja kod djevojaka.

Bar je jednom u životu alkohol probalo 90% ili više šesnaestogodišnjaka u projektom obuhvaćenim zemljama, a 40 ili više puta uzimali su ga u Danskoj, Austriji, Češkoj, na Otkoku Manu, u Nizozemskoj i Velikoj Britaniji (za te je zemlje postotak konzumenata između 43 i 50), dok se najmanje pilo u Tur-

skoj (7%). Više od četrdeset puta u djetinjstvu i ranoj mladosti pilo je u Hrvatskoj 38% mladića i 16% djevojaka, a deset ili više (!) puta, tj. svaki treći dan u zadnjih mjesec dana uoči istraživanja, čak 15% mladića i 10% djevojaka, odnosno 13% ukupno, što nas smješta na alarmantno visoko osmo mjesto između svih 35 zemalja obuhvaćenih projektom. Od pića je, izgleda, u svim ESPAD projektom obuhvaćenih zemalja najpopularnije pivo, jer ga je u zadnjih mjesec dana tri ili više puta pilo do 44% mlađih Danaca, Bugara, Nizozemaca i Poljaka (kod nas 42% dječaka i 14% djevojčica, odnosno ukupno 28% šesnaestogodišnjaka!), dok najmanje piva među mlađima piju u Turskoj i Norveškoj (od 10 do 14%). Za vino se najviše opredjeljuju mlađi Maltežani (35%) pa Austrijanci, Česi, Grci, Talijani i Slovenci (21 do 23%), a kod nas 23% dječaka i 15% djevojčica (ili ukupno 19% mlađih). Vino je najmanje popularno među šesnaestogodišnjacima u Turskoj, Finskoj, Norveškoj i na Islandu, gdje ga konzumira 5% ili manje. Za žestoka pića najčešće se opredjeljuju na Malti (43%) te Farskim otocima, Grčkoj, Irskoj, na Otkoku Manu i u Velikoj Britaniji (od 37 do 39%), a kod nas je tri ili više puta u zadnjih mjesec dana uoči istraživanja žestoka pića konzumiralo 20% mladića i 17% djevojaka (ili ukupno 18%). U trideset anketiranih zemalja većina je učenika i učenica bar jednom u životu bila pijana, a u nekim, poput Danske, Irske, Otoka Man, Velike Britanije, Estonije i Finske, od 26 do 36% šesnaestogodišnjaka bilo je pijano dvadeset ili više puta. U Turskoj samo 1%, a na Ci-

Mladi i rizična

Stara narodna izreka tvrdi da je "bole sprječiti nego liječiti", no sve ono što jednostavno zvuči nije lako provesti u praksi. Na području prevencije rizičnih ponašanja mlađih, u smislu razvoja ovinsnosti, gore navedena poslovica i te kako vrijedi. Postavlja se pitanje kako prepoznati "rizične" mlade ljude i koliko je njih u toj kategoriji? Kada pridodamo pitanje koje aktivnosti zaista djeluju preventivno i u kojoj dobi s njima započeti, pojavljuju se ne samo razlike u stručnim mišljenjima, već se otvaraju brojna politička i sociološka pitanja.

U Odsjeku za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti ZZJZ Sisačko-moslavačke županije uspostavljamo model probira populacije učenika prvih razreda srednjih škola, kako bi izdvojili skupinu mlađih s

rizicima na području duševnog zdravlja i pomogli im prebroditi nastalu, za njih nepovoljnu situaciju.

Rezultati koje ćemo prikazati dobiveni su analizom odgovora na anketnom upitniku primijenjenom na učenicima prvih razreda srednjih škola naše županije. Upitnikom se procjenjivalo funkciranje učenika u školi, obiteljska situacija, struktura društva u kojem se kreću, rizična ponašanja (pušenje, pijenje alkohola i konzumacija ostalih psihotaktivnih sredstava) te osobne karakteristike. Upotrijebljene su i skale samopoimanja i depresije.

Analizom dobivenih odgovora odredili smo rizična područja za pojedine učenike. Polovica učenika imala je rizično barem jedno od nabrojanih područja.

Pokazalo se da je konzumiranje alkohola

najčešće rizično ponašanje mlađih te dobi. Konzumiranje alkohola se najčešće pojavljuje kao problem kod učenika samo s jednim rizičnim područjem, ali i kod onih koji imaju problema na više područja. Slijedili su problemi u školi, "problematicni" prijatelji i pušenje cigareta.

U kategoriji učenika s četiri i više područja rizika zabilježili smo ozbiljan porast onih koji su imali visoke rezultate na skalama depresije i samopoimanja i koji su konzumirali psihoaktivna sredstva.

Govorimo o petnaestogodišnjacima, djevojkama i mlađicima prvih razreda srednjih škola. Svaki drugi od njih ima problem! Svači drugi se barem jednom u životu opio! I sve to u društvu koje se jasno opredjeljilo za neprodavanje alkoholnih pića mlađima od osamnaest godina! Svi smo svjedoci



pru, u Francuskoj, Grčkoj i Portugalu manje od 3%. U Hrvatskoj je dvadeset ili više puta (u prviš šesnaest godina života!) bilo pijano 14% mladića i 5% djevojaka (ukupno 9%), a u zadnjih mjesec dana prije istraživanja tri ili više puta bilo je pijano 12% dječaka i 5% djevojčica (ili 8% ukupno).

Djevojke posebno vole tzv. long drinks, žestoka pića pomiješana s osvježavajućim bezalkoholnim pićima, gdje je izrazito teško kontrolirati stvarni unos alkohola.

Navike pijenja su prilično zabrinjavajuće, pa je pet ili više pića za redom u Danskoj, Irskoj, na Otoku Man, Malti, u Nizozemskoj, Norveškoj, Poljskoj, Švedskoj i Velikoj Britaniji uzimalo između 24 i 32% anketiranih učenika (dok se na taj način najmanje opija u Turskoj, Francuskoj, Grčkoj, Mađarskoj, Rumunjskoj te na Cipru i Islandu), a u Hrvatskoj je čak 19% dječaka i 10% djevojčica (ili 15% ukupno) izjavilo da uzima po tri do pet

pića uzastopce, pa premda je u 2003. godini Hrvatska po učestalosti pijenja neznatno ispod prosjeka ostalih zemalja, stvari su trendovi učestalosti pijenja u izrazitom porastu i prije četiri godine je naša zemlja bila znatno ispod prosjeka.

Među opijatima je u istraženoj populaciji i dalje najpopularnija marihuana te hašiš. U Češkoj je čak 44% šesnaestogodišnjaka probalo marihanu, koja je naširoko u uporabi i u Francuskoj, Irskoj, na Otoku Man, u Švicarskoj i Velikoj Britaniji (od 38 do 40%). Marihanu najmanje konzumiraju na Cipru, u Grčkoj, Švedskoj, Rumunjskoj i Turskoj (od 3 do 7%). U Hrvatskoj je četvrtina dječaka, odnosno 24% i 20% djevojčica do šesnaest godina (ili ukupno 22%) bar jednom u životu probalo marihanu, a u posljednjih mjesec dana uoči istraživanja (što se može smatrati redovitom uporabom) 9% dječaka, 7% djevojčica ili 8% ukupno. Razlika među

spolovima kod nas je pri uzimanju marihuane neznatna, kao i u Bugarskoj, Mađarskoj, Irskoj, Rusiji, Slovačkoj i Sloveniji, te na Grenlandu i Islandu.

Tri posto dječaka i dva posto djevojčica (2% ukupno) u Hrvatskoj uzelo je amfetamine, (najviše je uporaba u Estoniji, Njemačkoj, na Islandu, u Litvi i Poljskoj, od 5 do 7%), a oko jedan posto probalo je LSD (najviše se koristi u Češkoj i na Otoku Man, oko 5-6%). U Hrvatskoj pet posto dječaka i četiri posto djevojčica (ukupno 4%) koristi ecstasy, četiri posto dječaka i devet posto djevojčica (ili 6% ukupno) trankvilizatore ili sedative, bez liječnička recepta (što je manje nego u Poljskoj (17%), Litvi (14%) ili Francuskoj i Češkoj (11 do 13%), ali više nego u Austriji, Njemačkoj, Bugarskoj, Irskoj, Ukrajini i Velikoj Britaniji, gdje se kreće oko 2%), te 14% jednih i drugih koristi inhalante.

Hrvatska je prije četiri godine bila u prosjeku ostalih zemalja po uzimanju marihuane, a 2003. je za 1% iznad prosjeka, kao i po uzimanju alkohola s tabletama, što je puno izraženije kod djevojčica. Kod nas su svi trendovi, osim pušenja i uzimanja tableta s alkoholom kod dječaka te uzimanja sedativa kod oba spola, i nadalje u porastu!

Svaki je četvrti šesnaestogodišnji učenik (25%) u Hrvatskoj mogao, usprkos zakonskim odredbama, bez ikakvih problema kupiti u trgovini pivo, svaki sedmi (15%) vino, a svaki osmi (13%) žestoko piće. Čak 46% ispitanika smatra de je do marihuane lako ili izrazito lako doći, a pristup ostalim drogama (ecstasy 27%, LSD i amfetamini 22%, crack 15%) također nije problem. Više od 20% učenika izjavilo je kako je marihanu najlakše nabaviti u školi (!), prema 11% takvih izjava četiri godine ranije. Iz toga se može zaključiti kako je marihuane

ponašanja

natzisa: "ZABRANJENO TOČENJE ALKOHOLNIH PIĆA OSOBAMA MLAĐIM OD 18 GODINA!" Kome mi, "odrasli", to zbranjujemo konzumiranje alkohola? Koje poruke šaljemo mladima kada prodajemo alkohol ispod jasnih zabrana? Koje poruke šaljemo reklamama "Ćiro i pivo"?

Želite li čuti što roditelji govore svojoj dječi o konzumiranju alkohola? Jeste li doista spremni to čuti? (daljnji tekst ne bi trebali čitati mlađi od 18, i oni s težim kroničnim, naročito srčanim, bolestima!)

Samo 57% učenika vjeruje da roditelji ne dozvoljavaju opijanje. Svi ostali roditelji, više ili manje, otvoreno poručuju da je konzumiranje alkohola dozvoljeno. Ako još razmislimo i o tome koliko je u našoj kulturi konzumiranje alkohola u odraslih društveno prihvatljivo ponašanje, "svi" se veselimo,

slavimo i tugujemo uz čašicu alkohola, onda su nam sasvim jasne poruke o štetnosti konzumiranja alkohola koje dolaze do mladih ljudi.

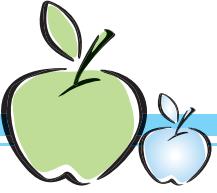
U istom upitniku ispitali smo i u kakvom se društву kreću naši petnaestogodišnjaci, tj. koliko njihovih prijatelja konzumira alkohol. Samo 3% učenika/učenica izjavljuje da ni jedan njegov/njegova prijatelj/prijateljica ne konzumira alkoholna pića, a 26% izjavljuje da to čine poneki iz društva, dok više od polovice ispitanih navodi da većina društva pije. Čak 17% navodi da svi njegovi/njezini prijatelji/prijateljice piju. To je realitet u kojem mlađi odrastaju!

Vratimo se sada na prevenciju! Odakle početi? Kamo će nas to "počinjanje" odvesti? Naši petnaestogodišnjaci i petnaestogodišnjakinje već su poprilično "zaglibili" u

problemu, dakle, treba početi puno ranije! Činjenica da veliki broj odraslih, u koje spadaju i roditelji, ne prepoznaće opasnost od konzumiranja pa ni od pretjeranog konzumiranja alkohola, ne olakšava nam posao. Treba li početi od podizanja svijesti pučanstva o opasnostima koje krije konzumiranje alkohola u mlađih? Treba li najprije "odgajati" roditelje, da bi djeca bila odgojena? Da, mnogo pitanja i mnogo dilema oko odgovora, no svakako treba početi... Počnimo onda, ovdje i sada, svatko od nas može dati svoj doprinos kojim ćemo pomoći mlađim ljudima zdravije odrastati...

Dr. med. Suzana Fabijanić, spec. školske medicine

Berislava Silić Matasić, prof. psihologije
Suzana.fabijanic@sk.htnet.hr



u prodaji u školama 100% više u zadnje četiri godine.

U svakom slučaju, dječaci sve više piju, djevojčice učestalije puše, a i jedni i drugi se sve češće opijaju i uzimaju marihuanu i to u sve mlađoj dobi. Iako se obično misli kako se najčešće pije u sjevernim europskim zemljama, takav je trend kod mladih izraženiji u zapadnim (Velika Britanija, Irska, Nizozemska, Belgija, Česka, Austrija), gdje se najčešće koriste i marihuana i drugi opijati. U

Hrvatskoj se osjeća razlika između Zagreba i ostatka zemlje. Dječaci i djevojčice u Zagrebu češće puše (50% dječaka u odnosu na 43% u ostatku Hrvatske dok je kod djevojčica postotak isti, 40%), ranije počinju pušiti (s 13 godina ili ranije 11% djevojčica u odnosu na 9% u ostatku zemlje), a gotovo 10% više ispitanika u Zagrebu, u odnosu na Hrvatsku, je probalo opijate. U Zagrebu je pijenje kod djevojčica gotovo dvostruko izraženije (45% prema 24%) kod učenica

drugih razreda srednjih škola, dok je odnos obrnut kod učenika (21% učenika u Zagrebu prema 48% u ostatku Hrvatske).

Osnovni su faktori rizika u Europi, a posebno kod nas, prema rezultatima istraživanja u 2003. godini, sve veća dostupnost lakih, ali sve više i teških droga, neprovođenje zakonskih propisa o zabrani prodaje cigareta i alkoholnih pića mlađima od 18 godina, sve raniji početak korištenja cigareta, pića i droga (uz objašnjenja mladih da se žele osjećati "high", da se ne žele razlikovati od vršnjaka itd.), sve veći broj obitelji s jednim roditeljem ili restrukturiranih obitelji (novi brakovi roditelja), neznanje roditelja gdje su im djeca i čime se bave petkom ili subotom navečer (ali, naravno, i u drugim danima), markiranje (koje često, prema izjavama učenika, prati pušenje, uzimanje alkohola i drogiranje, što je podatak izražen u svih 35 zemalja obuhvaćenih ESPAD projektom), te negativan primjer starije (a, ponekad, i mlađe) braće i sestara koji prvi ponude cigaretu, alkohol i drogu svojim najbližima.

U tijeku je novi ciklus ESPAD istraživanja i s nestrpljenjem se čekaju rezultati koji će pokazati sadašnje stanje i učinke poduzetih aktivnosti koje su usmjerene na smanjenje ovih uznemirujućih podataka.

Duško Popović

popovicdj@yahoo.com

Prevencija u dobrim rukama

Kao liječnica školske medicine nisam se nikako mogla zadovoljiti radom kroz sistematske pregledne i cijepljenja, i cijepljenja pa opet sistematski, pa skrininzi, pa opet cijepljenja... i tako u nedogled! Za zdravstveni odgoj i savjetovališni rad stalno sam "krala" vrijeme. Ideja se rodila: treba raditi savjetovalište za mlade, njihove roditelje i učitelje. Projekt je napisan. I onda, kako to biva s većinom "malih" stvari za veliku politiku, stajao je u ladicama raznih velikih i manjih (malih političara nema, barem oni tako o sebi misle) političara. U jednom, za nas profesionalce vrlo važnom trenutku, ipak je projekt prepoznat kao nešto što je ovoj županiji i gradu Sisku potrebno.

Tim stručnjaka koji je više-manje volontirajući radio na problemima mladih konačno je ostvario svoj cilj: dobili smo prostor i vrijeme (a i naknadu) za svoj rad. Počeli smo skromno, sa četiri sata tjedno, liječnica školske medicine, psihijatar i psiholog. A onda su se događaji počeli nizati, kao da smo ih baš tako naručili. Pojavila se, tko drugi nego Selma (dr. sc. Selma Šogorić – službeno) s programom "Rukovođenje i upravljanje za zdravlje" osmislimen da podrži županijska tijela lokalne uprave i samouprave u procesu decentralizacije sustava zdravstva i socijalne skrbi. Program je nudio edukaciju županijskih

timova stručnjaka, stjecanje znanja i vještina iz područja rukovođenja, unapređenja međusobne suradnje, a kao konačan cilj trebao je unaprijediti učinkovitost rada lokalne uprave i samouprave, odnosno omogućiti da resursi budu usmjereni upravo u područja u kojima postoje najveće potrebe, ali gdje će i intervencije biti najučinkovitije. Odmah sam se uključila u rad županijskog tima i lavina je krenula dalje. Odabir zdravstvenih problema, na prvom mjestu mladi i ovisnosti, a onda se tu našlo i duševno zdravlje i proces je nezaustavljiv...

Već smo više od godine dana Odsjek za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti Službe za školsku i sveučilišnu medicinu ZZJZ Sisačko-moslavačke županije. Tim je stasao pa sada liječnica školske medicine i psiholog rade puno radno vrijeme, a psihijatar i socijalna radnica dva put tjedno po četiri sata. Razvili smo pravi mali pokretni sustav, komjem je sjedište u Sisku, ali smo svako toliko u Petrinji, Kutini, Novskoj, zovu nas u Sunju (i mi dođemo), pa onda u Hrvatsku Dubicu (nećete vjerovati, i tamo smo bili) i tako diljem lijepe naše županije držimo predavanja, razgovaramo, pomažemo školama, roditeljima i... zadovoljni smo. Surađujemo s brojnim institucijama i pojedincima. Kako je to izgledalo kroz protekle tri godine: Naš je primarni cilj rad na prevenciji ovisničkih ponašanja pa su tako i razlozi zbog kojih

se zatraži razgovor u Odsjeku vezani uz različite probleme mladih.

Razvijamo i sustav ranog otkrivanja mladih s rizicima za razvoj poteškoća vezanih uz duševno zdravlje.

U protekloj smo godini osmislili i isprobali na terenu "sistemske pregled" za učenike prvih razreda srednjih škola. Preuzeли smo samo naziv iz školske medicine, "sistemske pregled" (tako je to kada se školska liječnica upusti u rad), ali to je zapravo jedan sklop sastavljen od ispunjavanja upitnika, intervjua i na kraju orientacijskog pregleda. Rezultati su zadovoljavajući, pregled smo u ovoj godini predali u ruke liječnicima školske medicine naše županije kao "alat", a mi u Odsjeku radimo s učenicima kod kojih smo uočili povišene rizike za pojavu problema vezanih uz duševno zdravlje i pojavu ovisničkih ponašanja.

Eto, takvi smo vam mi u Odsjeku za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti Službe za školsku i sveučilišnu medicinu ZZJZ Sisačko-moslavačke županije. Komplikiranog li naziva! Ali mi nismo jednostavni...

Dr. med. Suzana Fabijanić, spec. školske medicine

ZZJZ Sisačko-moslavačke županije
Suzana.fabijanic@sk.htnet.hr



Što mijenjati u sustavu školstva?

Pošlog je ljeta održana osma Škola demokracije, koja se u suradnji s Hrvatskom mrežom Zdravih gradova od 1988. redovito održava u Srednjoj školi Mate Blažine u Labinu, sa svrhom poticanja i promicanja društvenog položaja mlađih. Tako se i prošle godine okupilo pedesetak mlađih i njihovih voditelja iz Norveške, Rijeke, Zagreba, Obrovca, Slatine i Labina, koji su, između ostalih sadržaja, realizirali i radionicu na temu stanja i potrebnih promjena u sustavu našeg školstva.

Poznato je da se o reformi hrvatskog školstva dosta raspravlja, a manje oživotvoruje, pa se od sudionika, naročito mlađih, nastojalo dobiti neposrednije viđenje o aktualnom stanju i potrebama našeg školskog sustava. Radionica se odvijala kroz sedam grupa, koje su tehnikom grupnog rada promišljale, ocjenjivale i iskazivale svoja viđenja o tome: što je dobro u postojećem sustavu i funkciranju našeg školstva, što nije i što treba mijenjati u odnosu na organizaciju, programe, metode rada, odnose u školi, odnose s okolinom, ulogom nastavnika, učenika, roditelja, a na temelju mjerila kvalitete obrazovanja.

Svaka je grupa zajedničkim radom usuglasila svoja viđenja i prijedloge te o tome podnijela izječe i komentar. Šire prihvaćena ocjena sudionika osme Škole demokracije bila je da su kroz to izražena utemeljena viđenja i potrebe našeg školskog sustava i da kao takva predstavljaju "glasove mlađih" koje treba i osluškivati i uvažavati. A ti "mladi glasovi", svjđalo se nama ili ne, manje toga u našem školstvu ocjenjuju dobrim, više toga što nije dobro, a još više toga što treba mijenjati!

Što vide i doživljavaju dobrom?

Programe i projekte uključivanja mlađih u međunarodnu suradnju i one koji potiču ekološku osvještenost i suradnju s udrugama; dosta dobre mogućnosti izbora izvan-

nastavnih i izvanškolskih aktivnosti; izlete i bratimljenja škola te različite manifestacije i okupljanje učenika; njegovanje obilježja lokalnih identiteta i tradicije; slobodu odabira škole i sadržajno kvalitetno gradivo za opću kulturu te trud i zainteresiranost dijela nastavnika da se programi približe učenicima; najavljivanje pismenih ispita, testova i raspon ocjenjivanja od 1 do 5; higijenu u školi, kolegjalnost učenika i uzajamnu podršku, odnose i atmosferu u razredu; nadarene učenike; pravo da djeca branitelja imaju besplatne udžbenike.

A što smatraju da nije dobro ?

Preopširno nastavno gradivo, neusklađenosť u fondu sati i količini gradiva te previše nastavnih sati u jednom danu, kao nulte i blok satove; da je 45 minuta nedovoljno za obradu nastavne jedinice; vjerouauk treba biti izvan škole; učenje za ocjenu i prosjek ocjena, a ne za znanje i njegovu primjenjivost; prenatrpanost provjere gradiva i ispita u zadnjem tjednu nastave kao i pismeni ispit neposredno nakon praznika; dogovorene i isforsirane ocjene za dio učenika na temelju poznanstva, intervencije i uzajamne usluge; privilegije za pojedine grupacije učenika od, na primjer, poznatijih roditelja, djecu nastavnika, djecu iz imućnijih obitelji; nedostaje suradnja i dobra komunikacija u odnosima profesor – učenik; zastarjele metode rada – učenici su pretežno u položaju da samo slušaju i od njih se traži pretežno učenje na pamet, a predavanja su često dosadna; nastavnici ne uspijevaju motivirati ni zainteresirati učenike za rad i usvajanje znanja; nastavnik ima centralizirani položaj u učionici, rasporedu i izgledu prostora – položaj katedre, klupa, raspored sjedenja; nemogućnost slobodnog izražavanja učeničkog mišljenja u nastavi i školi; stvaranje autoriteta dijela nastavnika zastrašivanjem, što kod učenika uzrokuje stres i frustraciju; slabo financiranje školstva s državne i lokalne razine, izo-

staje potpora za mnoge zanimljive projekte; premalo suradnje s lokalnom vlašću; odnos javnosti prema nastavnicima i školi je pretežno negativan, u smislu da se često za sve probleme mlađih okrivljuju škole; itd.

I što treba mijenjati ?

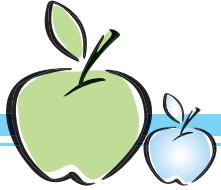
Spajati određene nastavne predmete i rasteretiti nastavno gradivo i nastavne satove, izbaciti ili smanjiti manje potrebno i manje važno gradivo; povećati mogućnost i broj odabira izbornih predmeta, uz više praktične nastave i praktičkog učenja; bolja povezanost prakse i teorije; organizirati nastavu i izvan učionica, uz više stručnih izleta-obilazaka-posjeta u okviru određenih predmeta; smanjivanje dosade na nastavnim satovima uz više razumijevanja i tolerancije u odnosima nastavnik – učenik i poboljšati njihov odnos, a nastavnik se kao osoba mora više približiti učenicima; nastavnik prvenstveno treba biti pedagog i prijatelj; bolje iskoristiti potencijal nadarenih učenika i njih više poticati i isticati; više rada na prevenciji od rizičnog ponašanja; jače i djelotvornije dje-lovanje protiv bullyng-a; prilagoditi gradivo učenicima s posebnim potrebama; osigurati besplatni Internet u školi i uopće više Interneta u školi jer svи učenici nemaju računala niti svи mogu materijalno podnijeti troškove upotrebe Interneta; moderniji fond školske knjižnice; ukinuti smjenski rad u školama; uključiti roditelje u nastavni rad, rad razrednog i nastavničkog vijeća i edukacija roditelja preko posebnih radionica; uređenje škole i školski okoliš, da boravak u školi bude ugodniji; uvesti glazbu na odmorima; omogućiti olakšice-povlastice i jeftiniji prijevoz do škole za učenike; osigurati ormariće za učenike; više finansijskih sredstava izdvajati za školstvo.

I što na to kao moguće zaključno reći?

Što god se oko toga dodatno kaže, svakako je u zavisnosti od interesnog i pozicijskog kuta i gledanja prema školstvu, njegovoj društvenoj funkciji i ciljanim vrijednostima. Stoga nije previše ni važno ni mjerodavno što i kako tamo neka djeca i njihovi voditelji u nekoj Školi demokracije, s mrežom Zdravih gradova, prosuđuju školstvo i govore o njegovu poboljšanju. Istovremeno je ipak dosta teško osporiti da je kvaliteta obrazovanja bitan dio i kvalitete života za širi interesni krug – i učenike i nastavnike i roditelje, i uže i šire društveno okruženje i njihov društveni i ekonomski razvoj. I zato je osnovano očekivanje da kreiranje kvalitetnije škole i bude po mjeri što šireg kruga zainteresiranih, pri čemu i prije spomenuti "glasovi" mlađih i njihovih voditelja o tome, na prošlogodišnjoj Školi demokracije, zaslužuju pozornost.

Delfina Arapović





Mladi i politika



Područje politike se na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom planu izražava svakodnevno kroz niz političkih događanja, djelovanja, odnosa i nadmetanja eksponiranih političkih aktera. Njihovo je djelovanje najizraženije u sustavu vlasti i političkih stranaka, putem kojih i predstavnici stranaka i nosioca vlasti nastoje promovirati i ostvarivati određene političke programe i ciljeve. Pritom, bez obzira na njihove veće ili manje programske razlike, veoma se učestalo kod većine naglašava kako se oni u politici i kroz politiku svesrdno zalažu i djeluju za opće dobro i demokraciju. U tome prednjače političari, kao personalizirani politički akteri, koji veoma često svoja djelovanja predstavljaju i provode "u ime naroda i za narod". Kako se sve to odražava u očima mladih, kakav je njihov odnos prema politici i političarima, prepoznaju li na tom području valjane društvene sadržaje, vrijednosti i subjekti koji bi bili poticajni i za njihov društveni i politički aktivitet ili to vide bitno drugačije?

Taj odnos mladih i politike bio je predmetom istraživanja među ukupno 500 srednjoškolaca, u što je bila uključena i grupa od 80 učenika Srednje škole Mate Blažine Labin, kao dio trajnjeg programa suradnje s jednom španjolskom i dvije talijanske srednje škole. Kako ispitana grupa labinskih srednjoškolaca, a dobrim dijelom i njihovi talijanski i španjolski vršnjaci, iskazuju svoja viđenja i vrednovanje o politici i političarima – to može poslužiti kao još jedan primjer političke poruke i poduke o tome da političke i demokratske priče, koje su u sudaru sa stvarnošću, ne prolaze ni kod djece.

U sažetku o tome govore sljedeći iskazani podaci: tek nešto više od 30-ak posto svih anketiranih određuje se da je politika predmetom njihova interesa (Labin – 35 posto). Unutar toga je veći interes za nacionalnu politiku, a manji za svjetsku i lokalnu, pri čemu anketirani iz Labina smatraju da i inače većina mladih današnjice ne pokazuje interes za politiku vlastite zemlje (65 posto), dok je, primjerice, kod talijanskih učenika to viđenje znatno niže (26 posto). Ocjene politike vlastite zemlje u očima mladih su veoma niske, to jest oko 70 posto anketiranih smatra da su te politike mediokritetske, nezadovoljavajuće i razočaravajuće (iskazani postotak u Labinu o tome je i veći). U određenjima i rangiranjima, pak, kvaliteta i vrijednosti koje bi po ocjenama mladih trebali imati političari, na prvom je mjestu kod svih ispitanika istaknuto poštenje. Što iz toga zaključiti? Bilo bi prejednostavno i jednostrano zaključiti da je to slika i prilika mladih kao apolitičnih, politički polupismenih i asocijalnih bića. Vjerljatnije je da je ta problematika

malо složenija i puno više društveno indikativnija te kao takva zaslužuje i dodatnu analizu, prvenstveno u okviru našega društvenog konteksta, s obzirom na to da su nam talijanske i španjolske prilike neposredno i manje poznate. Kod nas se tako uočava da je iskazani postotak svojevrsne apstinencije zanimanja naših mladih za politiku, u širem društvenom kontekstu indikativno približno podudaran s iskazanom pojmom protekle lokalne biračke apstinencije od 60-ak posto diljem Hrvatske.

Pojavu takvog velikog izbornog otklona u nas bilo bi također prejednostavno i politički skoro neozbiljno kvalificirati političkom i društvenom nezrelošću većine građana. Stoga je znatno razložnije i izvjesnije prepoznati i protumačiti da i mladi i stariji reagiraju sličnim obrascima "suzdržanosti" od politike, a da su uzroci toga često zapletljani teretom mnoštva političkih nevjerodostojnosti, iz kojih se ljudi prividno otpetljavaju osobnim otklonom od politike. Prividno, jer taj otklon istovremeno često sadrži i cijeli naboј vrijednosnih odrednica, poruka i očekivanja o prihvatljivosti ili odbojnosti politike i njenih istaknutih aktera. S tim u vezi valja prepoznati određene poveznice vrijednosnih odredenja između pretežno loše ocjene mladih politike vlastite države u nas i onih 40-ak posto birača koji su izašli na protekle izbore i za koje je vjerljatno izborna politička ponuda bila prihvatljiva, dok za preostali veći postotak građana vjerljatno nije.

Dakle, kritička percepcija politike i njenih aktera je uočljivo slična između birača i onih koji će to pravo tek stjecati. Prema tome, bez obzira što to ne zvuči dobro, izvjesnije je u cjelini iščitati da tekuća politika i aktualni političari ne ispadaju baš dobro ni kod starijih, ni kod mlađih, čime je onda i prilično poljuljana vrijednost i vjerodostojnost "vladavine u ime naroda i za narod". Ali kako

svremene društvene zajednice i politički sustavi realno do sada nemaju bolja rješenja od predstavničke demokracije, valjalo bi se u toj društvenoj priči suočiti i s pitanjem: tko će i kako mijenjati ono čime smo u našoj društvenoj zajednici nezadovoljni?

Jednostavnija ocjena, a zahtjevnejše djelovanje s tim u vezi, ipak upućuje da izrastanje građanske države i civilnog društva tu mogućnost, snagu i volju crpi upravo iz aktivnog građanina. A mladi, kao nadolazeći građani, trebali bi biti i značajnija i vitalnija i produktivnija populacija dobro društveno integrirana u sustav koji više nego sada odgovara njima i većini građana. No, s politikom koja se prepoznaje nezadovoljavajućom i razočaravajućom to će i dalje zapinjati i reproducirati dobar dio građana i mladih na društvenim marginama. A mladi očigledno znaju kakva bi politika bila bolja, jer najvećim dijelom od političara očekuju da budu pošteni, što znači i da je politika bolja ako se oslanja na vrijednosti poštenja, što onda vjerojatno znači i na veću pravednost i demokratičnost.

I zato, sve to još jednom potvrđuje potrebu i opravdanost da se kroz sustav obrazovanja i druge neformalne oblike mladi uče i osnažuju u stjecanju znanja i socijalnih vještina za aktivno uključivanje u društveni život, da bi i znali i mogli politiku i svoje zemlje i svog bližeg okruženja mijenjati na bolje. Programi i projekti koji se s mladima i za mlade poslijednjih godina odvijaju kroz mrežu Zdravih gradova (Škola demokracije – Vijeća mladih, međunarodna suradnja, parlaonice, radionice...), svakako su značajan doprinos tome. Ali ostaje i dalje otvoreno pitanje o nužnosti njihova širenja i mnoštva drugih mogućnosti učenja mladih o demokraciji i za demokraciju i stjecanju demokratskih standarda.

Delfina Arapović



Mladi, alkohol i agresivnost

Županijski tim Virovitičko-podravske županije proveo je 2003. i 2004. ispitivanje javno-zdravstvenih potreba stanovništva županije u sklopu projekta "Zdrave županije"

Kad smo prije tri godine počeli raditi "sliku zdravlja" naše županije u sklopu projekta "zdravih županija", nismo od početka smatrali da će baš ponašanje mladih izbiti u prvi plan kao jedan od prioriteta zdravstvene problematike našega kraja. Kako bismo utvrdili što naši građani smatraju negativnim utjecajem na opću sliku zdravlja, proveli smo anketu među liječnicima, profesorima, svećenicima, građanima svih životnih dobi i zanimanja, na selu i u gradu. Anketom je obuhvaćeno ukupno 411 osoba.

I zanimljivo. Ono o čemu se u javnosti malo govorilo, agresivno ponašanje i konzumacija alkohola kod mlađih osoba, u anonimnoj je anketi "ispivalo" kao gorući problem. Čudno? Samo na prvi pogled. Reći u javnosti kako nečije dijete piće, pa makar "samo" vikendom i makar "samo" nekoliko piva i navesti to kao problem, značilo bi u najmanju ruku izložiti se "čudnjim pogledima" okoline u kojoj je "dobra kapljica" tradicija, a prekomerna konzumacija tek dokaz dobroga raspoloženja. To manje čudi što smo, prilikom predstavljanja programa pred vijećnicima županijske Skupštine, bili zatečeni pitanjima: "Smatramo li da su naši mladi alkoholičari?" i "Što će reći drugi – kako u našoj Županiji odgajamo djecu?"

Mladi i alkohol

Naravno, ne smatramo da su naši mladi alkoholičari, i nije nam na kraj pameti na osnovi nekoliko slučajeva tako okarakterizirati "sve mlade". Ali da među njima ima već i registriranih alkoholičara pa i onih koji se liječe od ovisnosti o alkoholu, jest činjenica zabilježena u Zavodu za javno zdravstvo. Nažalost, u našem daljem istraživanju došli smo do podataka "iz prve ruke" od samih mlađih ljudi o učestalosti i količini konzumacije alkohola i što je još važnije, o njihovu stavu prema tom ponašanju.

Da bismo provjerili odgovara li "mišljenje većine" stvarnim činjenicama, odlučili smo provesti ciljanu anketu među onima koji su "subjekti" predstavljenog problema. Anketirano je 60 mlađica i 44 djevojke izabranih metodom "slučajnog odabira" između učenika I. – IV. razreda srednjih škola.

Na pitanje jesu li u proteklih mjesec dana konzumirali neko alkoholno piće, svih 104 učenika dalo je pozitivan odgovor! Od toga je 80 posto učenika odgovorilo – "svaki vikend", podjednako mlađici i djevojke. O vrsti pića koje piju, 90 posto mlađica odgovorilo je "pivo", dok 64 posto anketiranih

P: Reci mi Ivane, kada se dogodio tvoj prvi susret s alkoholom i koje je bilo tvoje prvo piće?

Ivan: Na kraju 7. razreda, na maturalcu. Te prve večeri u discu sam popio pet piva. Bilo mi je super.

P: Kako često si sada u dodiru s alkoholom?

Ivan: Uvijek kada izlazim van, a to je bar dva puta u tjednu, a vikendom obavezno.

P: Zašto pićeš, zbog problema ili da se opustiš?

Ivan: Da se dobro zabavim.

P: Gdje pićeš?

Ivan: Najviše privatno. Kupimo gajbu-dvije piva u trgovini, pa na razna mjesta.

P: Što najčešće pićeš? I koliko popiješ u prosjeku po jednoj večeri izlaska?

Ivan: Pijem samo pivo. A količina, 7- 8, nekad se zalomi i desetak. Sve ovisi o društvu i lovi.

P: Je li ti se dogodio gubitak pamćenja dok si bio u fazi pijanства?

Ivan: Par puta, i to onda kada smo se satima opijali. Pojma nisam imao ni kako sam došao kući ni s kim sam bio.

P: A problemi kod kuće, ima ih?

Ivan: Samo s mamom. Ona se ljuti bez veze. Kad odem kod tate, on me razume. Tata kaže da muškarac kroz piće sazrijeva.

P: I za kraj, imaš li možda kakav prijedlog što bi trebalo ponuditi mlađima u zamjenu za alkohol?

Ivan: Ništa. Ovako je baš dobro.

djevojaka piće žestoka pića, a podjednako i vino. Na pitanje koliko flaša ili čaša popiju tijekom jedne večeri, 60 posto anketiranih mlađica odgovorilo je da u prosjeku za jednu večer popije 6-7 flaša piva, dok 48 posto djevojaka u jednoj večeri popije po 4-5 čaša žestokog pića i "po koju čašu vina"! Na pitanje gdje piju, dobili smo odgovor kako 60 posto anketiranih najviše pije po kafićima, a 40 posto na privatnim zabavama.

Kako bismo približili "dubinu" tog ponašanja koje nam se nametnulo kao prioritetno, proveli smo kvalitativno istraživanje putem intervjua među učenicima srednjih škola na području županije. Intervjuje je vodila viša medicinska sestra Ljiljana Maljak, članica našeg tima. Izdvojiti ćemo dva.

Da bismo se uvjerili u istinitost ovih izjava, jer možda se dečki i cure samo "prave važni", provjerili smo to u razgovoru s liječnicom Hitne medicinske pomoći u Virovitici.

Ovako dobiveni podaci nisu tek "puka statistika" i ne mogu nas ostaviti ravnodušnim. Činjenica da se pojedini mlađici i djevojke koji konzumiraju alkohol ne mogu svrstati u dobre ili loše učenike, u one sa sela ili iz grada, u bogate ili siromašne, u djecu iz sredenih ili nesređenih obitelji, daje posebnu težinu cijelom problemu. Očito, ostaje puno posla, zar ne? A kad nas posao čeka, valja ga se i prihvati.

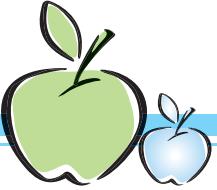
Gdje se piće? Svagdje, ali najčešće u kafićima i na tulumima. Kad? Najčešće vikendom. Probali smo jedan eksperiment. Ravnatelj Zavoda za javno zdravstvo dr. Saša Baranjac i medicinska sestra Ljiljana Maljak organizirali su "Mandarina party", po uzoru na slične "Stela" ili "Gin party". No ovdje nije bilo alkohola, nego sokovi i mandarine. I druženje uz glazbu kakvu mlađi vole. Odaziv je bio dobar. Promet znatno manji nego kada se toči pivo i žestice. "Zgodno za promjenu", bio je komentar mlađih. Ipak, samo "za malu promjenu".

To je bio jedan pokušaj "na polju" kako ponuditi mlađima drukčiji način zabave. Da vidimo što se radi na onim poljima na kojima je zakonski već sve regulirano: zabrana točenja alkohola mlađima od 18 godina! I tu smo se upustili u kvalitativno istraživanje i razgovarali s konobarima u kafićima.

Dobro. Dečki "rade svoj posao", cilj im je zarada, nisu oni policajci. Da vidimo što onda rade oni koji trebaju biti "policajci". Od inspektorata su zatraženi podaci o provedenim kontrolama točenja alkohola mlađim u našim kafićima. Prvo smo se obratili Županijskom inspektoratu, upućeni smo na Zagreb, iz Zagreba na Osijek i onda natrag u našu Viroviticu. Dobili smo ove podatke.

U 2004. obavljeno je 29 inspekcijskih nadzora u trgovinama kojima je obuhvaćena kontrola prodaje alkohola i duhanskih proizvoda mlađima od 18 godina. Ukupno su utvrđena četiri prekršaja i to – neisticanje oznake o zabrani prodaje duhanskih proizvoda. Obavljenih nadzora u ugostiteljskim objektima o posluživanju alkoholnih pića mlađim osobama bilo je 216 na području naše županije. Utvrđen je tek jedan prekršaj i podnesen jedan zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka!

U svom komentaru državni inspektorat navodi kako je "sve učestalija pojava na području grada Virovitice, a i na području Virovitičko-podravske županije da se mlađe osobe okupljuju na javnim površinama, gdje konzumiraju alkoholna pića i duhanske



proizvode, što su okolnosti u kojima nemamo ovlasti djelovati..."

Ne znamo koliko je inspektora na našem području, a još manje koliko je tek kafića i prodavaonica s pićima. Čemu onda ova zabrana? I da li se zabranama uopće postiže cilj? Ovo pitanje ostavljamo otvorenim za sociologe i psihologe. A mi ćemo se vratiti na ono pitanje jednog člana tadašnje županijske Skupštine, odnosno, mislimo li da su naši mladi alkoholičari?

Mladi u našoj sredini traže put u svoju budućnost kroz sustav obrazovanja koji ne garantira posao, kroz posao koji ne garantira zaradu, kroz zaradu koja ne garantira sigurnu budućnost. Umjesto kulturnih događanja nude im se kafići, umjesto pristupačnih ulaznica za koncerte ili športske priredbe – vino po 10 kuna i kućne zabave. Ne, naši mladi nisu alkoholičari. Pomažemo li im mi, kao društvo u cijelini, da to postanu?

Agresivnost mladih

Ako mladi već opnašaju stavove svoje okoline i svojih idola, onda je i pojačana agresivnost među njima "normalna" pojавa. Anketa koja je provodena tijekom siječnja 2004. s ukupno 2325 ispitanika iz 17 osnovnih i srednjih škola na području Virovitičko-podravske županije potvrdila je pretpostavku od koje se krenulo u ovo istraživanje, a ta je kako je agresivnost kod mladih sve više i više prisutna.

Ispitivanjem o verbalnoj agresiji, više od polovice ispitanika izjavilo je da im je netko rekao nešto ružno zbog čega se nisu dobro osjećali, i ta se situacija događala najčešće u višim razredima. Također, ova se situacija češće događa djevojčicama. Uzvrat najčešće nije bilo vraćanje istom mjerom ili prešutivanje. Vraćanje istom mjerom bilo je češće kod srednjoškolaca. Ženski ispitanici, ispitanici nižih razreda, kao i osnovnoškolci te ispitanici sa sela, češće su prešutjeli situaciju u kojoj im je netko rekao nešto ružno zbog čega se nisu dobro osjećali.

Što se tiče fizičke agresije, najveći se broj ispitanika nije ni jednom potukao tijekom proteklog mjeseca (što ne znači da se nisu nikada potukli), dok se dio ispitanika (13,4 posto, što na našem uzorku čini 312 ispitanika) potukao jednom do dvaput samo tijekom prošlog mjeseca.

Svega 6 posto ispitanika je zadobilo ozljede u nekoj tučnjavi tijekom proteklih godinu dana, zbog kojih su morali ići na liječnički pregled. Oko četvrtine ispitanika bilo je ozlijedeno ili ošamareno od prijatelja /prijateljica tijekom protekle godine, i to značajno više ispitanika osnovne škole te ispitanika 8. razreda u odnosu na 7. razred osnovne škole i 2. razred srednje škole.

Iz analize rezultata očigledno je da je fizička agresija češća u nižim razredima i u osnovnoj školi te među ispitanicima, u odnosu na ispitanice. Povezavši ove rezultate s rezulta-

tim kojima su pokazali zastupljenost verbalne agresije, jasno je da agresivno ponašanje prerasta iz fizičkog u verbalno. Isto tako, verbalna je agresija češća kod ispitanica, a fizička kod ispitanika.

Agresija u obliku prisile da se nešto učini ili da se iznudi novac pokazuje da je četvrtina ispitanika bila u situaciji da ih je netko tražio novac, i to znatno više ispitanika iz srednje škole. Značajno više ispitanika doživjelo je da netko na njih vrši pritisak da učine nešto što ne žele, u odnosu na ispitanice.

Ispitivala se i učestalost nošenja oružja, a oko 12 posto ispitanika je izjavilo da je nosilo neku vrstu oružja, i to značajno više ispitanika iz srednje škole.

Cilj je ovog ispitivanja bio utvrditi koliko i na koji način je agresivno ponašanje prisutno kod mladih. Dobiveni rezultati pokazuju kako velik broj mladih pribjegava agresiji (bilo verbalnoj, bilo fizičkoj). Na neku agresivnu situaciju 47 posto ispitanika bi vratio istom mjerom, a 41 posto bi prešutjelo. Valja naglasiti da je i jedna i druga situacija zapravo agresija – ili na nekoga drugoga, ili na sebe. Količina frustracije i ljutnje koja se pojavi u čovjeku kada je ugrožen, mora se na neki način izbaciti van.

Robert Korotaj, dipl. iur.

Ljiljana Maljak, VMS

Desa Kolesarić, ing. med. biok.

P: Reci mi Marina, jesli li se do sada susrela s alkoholom?

Marina: Prvi put sam se napila kada sam bila mala djevojčica. Imala sam oko 6 godina. Roditelji su nešto slavili, bilo je puno gostiju i puno pića. Ja sam pila ono što i oni, a da me ne vide. Znam samo da mi je bilo jako zlo i da sam završila u bolnici.

P: Sigurno ti je dugo trebalo da to zaboraviš?

Marina: Puno godina. Nisam ništa od alkohola popila dok nisam krenula u srednju školu.

P: Koliko često si sada u dodiru s alkoholom?

Marina: Svaki vikend.

P: Zašto piješ? Zbog problema ili da se opustiš?

Marina: Da se opustim. Dosta sam zatvorena osoba, a alkohol me opušta.

P: Gdje pijes? U kafićima, discu ili u privatnom aranžmanu?

Marina: U kafiću.

P: Piješ samo u društvu ili voliš popiti i onda kada si sama?

Marina: Ako nadem nešto kod kuće popijem i kad sam sama. Ne volim se osjećati bez veze. Želim uvijek biti vesela. Obožavam votku, a i bambus. Količina ovisi o tulumu, društvu. Prosječno oko 8-10 pića. U početku večeri najviše, toliko da se podigne raspoloženje.

P: Je li ti se koji put dogodio gubitak pamćenja uslijed pjanstva?

Marina: Da, s jednog tulumu su me odvezli bez svijesti. Završila sam u hitnoj, na ispiranju želuca.

P: Misliš li da možeš prestati piti u bilo kojem trenutku?

Marina: Da, zašto ne? Ali dok je društva, bit će i pića.

P: I na kraju, Marina, imaš li možda kakav prijedlog što bi trebalo ponuditi mladima u zamjenu za alkohol?

Marina: Možda kakve bezalkoholne tulume. To bi moglo biti dobro. Čula sam da je bio "Mandarina party" u Vanadisu i da je bilo dobro.





Stavovi i navike mladih u Hrvatskoj i Norveškoj

Školske godine 2002/2003. Strand Upper Secondary School iz grada Tau, Norveška i Srednja škola Marka Marulića iz Slatine proveli su zajedničko znanstveno istraživanje o stavovima i navikama mladih u Hrvatskoj i Norveškoj. Suradnja je započela u studenom 2002. godine, prikupljanjem pisama slatinskih gimnazijalaca zainteresiranih za sudjelovanje, a nastavljena u veljači 2003. kad je utvrđen kalendar aktivnosti i određena okvirna tema istraživanja. U Slatini nastaje prvih osamdesetak pitanja o stavovima mladih o materijalnoj i društvenoj situaciji, školskom sustavu, slobodnom vremenu, ovisnostima, socijalnoj prilagođenosti, nasilju, prehrambenim navikama, seksualnom ponašanju i toleranciji. U travnju je anketa provedena u Slatini, na uzorku od 107 ispitanika, a u Norveškoj sudjeluje 40 učenika. Učenici Srednje škole Marka Marulića prezentirali su rezultate svibnja 2003., u Varaždinu, na sastanku s kolegama iz Gimnazije Varaždin i gostima iz Norveške, a u srpnju iste godine na 6. tečaju "Škole demokracije – vijeća mladih" u Labinu, u sklopu Ljetne škole unapređenja zdravlja, u Motovunu.

Anketa je pokazala znatne razlike u stavovima i navikama mladih u Hrvatskoj i Norveškoj. U Hrvatskoj više od 90% ispitanika živi s roditeljima, u Norveškoj tek 72,5%, što pokazuje veću važnost obitelji kod Hrvata; u Hrvatskoj samo kod 40% učenika oba roditelja rade, u Norveškoj kod više od 80%, dok su u Hrvatskoj oba nezaposlena roditelja kod čak 16% učenika, a u Norveškoj samo kod 2,5%.

Svi norveški ispitanici imaju svoje mobitele, a u Hrvatskoj 84%. Pristup Internetu u Norveškoj ima 97,5% ispitanih učenika, u Hrvatskoj samo 37,4%. Najviše je roditelja hrvatskih učenika završilo srednju školu (54%

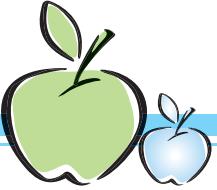
majki i 61% očeva), a u Norveškoj je puno više onih sa završenim fakultetom (47,5% majki i 50% očeva). Obje su društvene zajednice još uvijek patrijarhalne, što dokazuje veći postotak očeva, i u Hrvatskoj i u Norveškoj, koji imaju viši stupanj obrazovanja. Hrvatski srednjoškolci misle da domaći političari vode računa samo o svojim osobnim interesima (67,3%), dok norveški smatraju da nisu bolji ni gori od ostalih (44%) ili da rade u općem interesu (40%). Svi 100% roditelja norveških učenika kupuje novine svaki dan, dok je takvih u Hrvatskoj tek 22%, a većina (41%) novine kupuje rijetko. To svakako daje lošu sliku o općoj obaviještenosti hrvatske populacije. Polovica norveških učenika misli da su mediji objektivni, informativni i prezentiraju interes cijele zajednice (samo 14% takvih je mišljenja u Hrvatskoj), a druga polovica da treba znati čitati između redaka (46,7% u Hrvatskoj). Hrvatski učenici s 39,3% izražavaju mišljenje da mediji uglavnom lažu, skrivaju i zastupaju razne posebne interese, čime vjerojatno prenose mišljenje svojih roditelja.

Norveški učenici provode više vremena primajući se za školu (37,5% dva sata i više dnevno, 27,5% oko sat dnevno), dok hrvatski ne uče svaki dan (33,6%), a onih koji uče sat-dva ili više, ima manje (18,7% odnosno 29%). Čak 50% hrvatskih učenika obuhvaćenih anketom nema vlastito računalo, a samo 16,8% ga koristi više od dva sata dnevno, dok u Norveškoj računalo nema tek 7,5% učenika, a više od 75% ga koristi od pola sata dnevno naviše. Valjalo bi razjasniti ulogu imovnog stanja odnosno zainteresiranosti učenika i roditelja u Hrvatskoj, kao bitan faktor nabavke računala. Televizija se gleda podjednako, oko 40% jednih i drugih gleda oko sat vremena dnev-

no, no u Hrvatskoj gotovo 30% učenika gleda TV više od tri sata dnevno, a u Norveškoj samo 10%. Oko polovice norveških učenika bavi se aktivno sportom, dok ih je u Hrvatskoj 36,4%, a sportom se ne bavi 21,5% učenika u Hrvatskoj, prema 12,5% u Norveškoj. Pitanje je, doduše, što se sve podrazumijeva pod sintagmom "aktivnog" bavljenja sportom.

Norveški učenici ne puše (80%) ili puše manje od pet cigareta dnevno (10%), a hrvatski tvrde da ih ne puši 68%, ali više od deset cigareta dnevno puši čak 16,8%. Polovica norveških učenika ne piće alkohol, 45% popije jedno piće tjedno, a 5% dva do tri. Hrvatski učenici ne piju (43%), ali ih ima 16,8% koji piju dva do tri puta tjedno i čak 7,5% koji piju svaki dan! Norvežani tvrde da ih čak 92,5% nije nikada probalo drogu, a u Hrvatskoj je postotak 62,7%, dok je drogu jednom ili dvaput probalo 10% Norvežana i 22,4% Hrvata, među kojima je čak 11,2% probalo drogu pet i više puta. Nešto manje od polovice hrvatskih učenika smatra da bi marihuanu valjalo legalizirati, dok je kod Norvežana takvih tek 7,5%.

Mišljenja o težini su podjednaka, oko 87% anketiranih učenika iz Norveške i Hrvatske misli da su odgovarajuće težine ili nešto preteški, norveški učenici ne misle da su preteški, a među hrvatskim je takvih 5,6%. Više od dvije trećine norveških učenika doručkuje svaki dan, a u Hrvatskoj tek oko 40%. Samo 5% norveških učenika ne doručkuje nikada, dok je u Hrvatskoj takvih 13%. Gotovo 60% učenika iz Norveške jede voće svakoga dana, a u Hrvatskoj 30%, no zanimljivo je da samo 2% učenika iz Slatine nikad ne jedu voće, prema 7,5% Norvežana. Jedan obrok kuhanе hrane imaju dnevno oko 60% jednih i drugih.



ISTRAŽIVANJE

Norvežani su nešto suzdržaniji u seksualnim odnosima. Više od 52% ih tvrdi da još nisu imali spolni odnos, dok je među hrvatskim učenicima takvih 40%. S petnaest ili manje godina su prvo spolno iskustvo imali po 10% jednih i drugih, sa šesnaest 12,5% norveških i 27% hrvatskih učenika, a između 2,5 i 3% jednih i drugih je prvo iskustvo dobilo sa osamnaest ili više godina. Tek je polovica od ukupnog broja anketiranih u Slatini odgovorila na pitanje jesu li koristili neko sredstvo zaštite pri zadnjem odnosu (dvije trećine jesu), a gotovo 60% norveških učenika nije odgovorilo na to pitanje. Oko polovica jednih i drugih misle kako bi se bez problema vjenčali s pripadnikom druge rase, a oko 20% jednih i drugih kako ne

bi. Pripadnici drugih nacija su još poželjniji, i s njima bi brak sklopilo oko 60% jednih i drugih. No, 14% hrvatskih učenika ne bi to nikada učinilo, u usporedbi sa samo 2% norveških. Oko 50% hrvatskih učenika nema ništa protiv braka s pripadnikom druge vjeroispovijesti (30% Norvežana), ali protiv je 28% (22,5% Norvežana).

Čini se da je religijska pripadnost važnija pri odabiru budućeg životnog partnera nego rasa ili nacija. Nedavna ratna zbivanja svakako su obilježila dio odgovora hrvatskih učenika. Tolerancija prema strancima, posebno imigrantima, je bitno različita. Norvežani ih smatraju jednakima u čak 67,5%, a hrvatski učenici u manje od 40%, dok ih više od 40% tvrdi kako su indiferentni, a 6,5% da

ih ne voli jer su drukčiji. Kod Norvežana je takvih 22,5% odnosno 2,5%.

U anketi je sudjelovalo 55% djevojaka i 45% mladića u Hrvatskoj, odnosno 87,5% djevojaka i samo 12,5% mladića u Norveškoj.

Koordinatori projekta bili su Geir Hetland i Zorislav Jelenčić, a uz učenike su u pripremama i provedbi aktivno sudjelovali profesoři Ivan Falamić, Greta Lazić, Petar Žarković i Ružica Mojzeš, odnosno Bjorn Olsen.

Zorislav Jelenčić, prof.

Srednja škola Marka Marulića, Slatina
zorislav.jelencic@public.srce.hr

Duško Popović

popovicdj@yahoo.com

Indeks civilnog društva u Hrvatskoj 2003./2005.

Prvim sustavnim istraživanjem civilnog društva u Hrvatskoj, kao dijelom međunarodnog projekta Civil Society Index, u organizaciji Centra za razvoj neprofitnih organizacija CERANEO, prikupljena je i obrađena raspoloživa grada o dosadašnjim sličnim istraživanjima i tekstovi koji se bave problemima razvoja civilnog društva. Rezultati će biti korisna informacija vladu, državnim ustanovama, lokalnim vlastima, poduzećima, crkvama i stranim organizacijama, medijima i široj javnosti o snazi i slabostima civilnog društva u Hrvatskoj. Svrha je projekta procjena zdravlja civilnog društva te njegova utjecaja i potencijalnog doprinosa općenito i u posebnim područjima, a ciljevi podizanje svijesti o civilnom društvu, izazovima i mogućnostima, poticanje dijaloga i udruživanja unutar civilnog društva, povećanje vjerodostojnosti i legitimeta institucija civilnog društva te podizanje njihova standarda i unapređenje odgovornosti.

U Hrvatskoj je registrirano oko 20.000 organizacija civilnog društva, od udruga do zaklada i fondacija (trenutno u Hrvatskoj djeluje 46 zaklada, tri fondacije i više od 150 privatnih ustanova sličnih područja djelovanja), od čega većina na lokalnoj razini, a oko 10% na nacionalnoj. Najveći dio osnovan je nakon političkih promjena početkom devedesetih godina prošlog stoljeća, a smatra se da je čak 50% od ukupnog broja iz oblasti sporta i rekreacije. Više je od 400 humanitarnih organizacija, ali se njihov broj smanjuje s obzirom na sve veću udaljenost od ratnih zbivanja, a gotovo jednak je broj udruga koje se bave zaštitom okoliša. Među udruge se ubraja oko 1750 dobrovoljnih vatrogasnih društava i više od 550 sindikata sa oko pola milijuna članova. Civilno društvo u Hrvatskoj ima slabu tradiciju, a zauzimanje građana za rješava-

nje svojih problema i problema zajednice vlastitim zalaganjem nije uobičajena praksa kod nas. Građani uglavnom misle kako je država, vlada, odgovorna za rješavanje svih problema. Poslije ratnih godina vidno slabi građanski angažman i spremnost na akciju, između ostalog i zbog sve većeg siromaštva i krize srednjeg sloja. Ponekad smo suočeni i s nekritičkim preuzimanjem stranih iskustava koja su kod nas teško ili uopće neprimjenjiva.

Uostalom, država nije dugo prepoznala važnost civilnih udruga, koje su se ponekad smatrale čak i manipuliranim od stranih obaveštajnih službi (sic!), pa je i dio građanstva "prepoznavao" civilno društvo kao neprijateljsko! Čak ni glavne političke ni akademске snage, prema rezultatima istraživanja Svjetske banke, ne cijene previše rad udruga civilnog društva, smatraju ih neprofesionalnim i politički obojenim. Valja naglasiti da je najviše udruga civilnog društva u Zagrebu i nekoliko većih hrvatskih gradova, dok su na ostatku državnog teritorija uglavnom simbolično prisutne. Među glavnim su problemima, uz već navedene, i nedostatak finansijskih sredstava, netransparentnost udruga, nedostatak vodstva, slaba umreženost i niska razina suradnje s medijima.

Znanstveno istraživanje CIVICUS obavljeno je poštanskom anketom, manjim dijelom i e-mailom, na uzorku od 353 ispitanika, od kojih je 275 bilo iz organizacija civilnog društva, a 78 ispitanika iz segmenata važnih za razvoj civilnog društva. Najviše je, čak 10,76%, bilo udruga koje pružaju zdravstvene i socijalne usluge ili se bave humanitarnim radom, po 6,23% je bilo udruga koje se bave zaštitom okoliša odnosno organizacija zajednice i neformalnih organizacija, a među zastupljenijima u anketi su bile i udruge za obrazovanje,

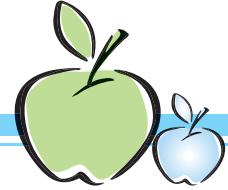
obučavanje i istraživanja, organizacije koje se bave zagovaranjem, demokratizacijom i ljudskim pravima, studentske i udruge mladih te profesionalne i strukovne udruge. Više od 50% anketiranih radi u organizacijama civilnog društva, oko 17,5% u vladinom, županijskom ili gradskom uredu, predstavničkom tijelu, odnosno državnoj ustanovi koja surađuje s civilnim društvom, više od 8% radi u poduzećima koja surađuju s civilnim društvom, više od 5% istražuju ili pišu o civilnom društvu dok je više od 12% izjavilo kako imaju tek marginalne dodire s civilnim društvom.

Istraživanje je pokazalo kako se negativan stav države i dijelova društvene zajednice, manjkavosti zakonske regulacije i nedostatak socijalne osjetljivosti gospodarstva javljaju kao bitni faktori koji ograničavaju razvoj i snagu civilnog društva kod nas. Civilno društvo nema utjecaj na donošenje zakona, a svakako bi valjalo raditi na širenju rasprostranjenosti različitih udruga po cijelom državnom teritoriju i na njihovu umrežavanju, kako bi bilo moguće koordinirano djelovati i postići kritičnu masu društvenog utjecaja.

Svakako je izuzetno važan faktor budućeg razvoja civilnog društva u Hrvatskoj stalna potreba pomlađivanja aktivista u njegovim organizacijama. Neopterećeni prošlošću, zainteresirani za budućnost i za vlastiti utjecaj na to kakva će biti, obrazovaniji i spremniji na osobni angažman, mlađi ljudi su pokretačka snaga bez koje nema ni stvarne demokratizacije društva, ni bitnih pomaka u utjecaju građana na oblikovanje života pojedinaca i zajednice u cjelini.

Duško Popović

popovicdj@yahoo.com



Mladež Crvenog križa Vinkovci

Za vinkovčki Crveni križ, kao i za Republiku Hrvatsku u cjelini, najteže je razdoblje bilo tijekom Domovinskog rata. Teret rata podnijeli su i mladi, koji su zbog žestine ratnih djelovanja morali biti evakuirani, a školovanje i odrastanje nastaviti u mirnijim krajevima Hrvatske. U vihoru rata u Vinkovcima su u pepeo pretvorena mjesta obrazovanja, socijalizacije i integracije mladih u društvo: netom prije rata suvremeno uređeni Dom omladine, dvije kino dvorane, kazalište, knjižnica, a gotovo sve škole pretrpjele su teška oštećenja. Želeći mladima nadoknaditi sadržaje propuštene zbog ratnih okolnosti i oslanjajući se na tradiciju rada s mladima, Gradsko društvo Crvenog križa Vinkovci je 1994. godine, čim su se smirila najžešća ratna djelovanja, revitaliziralo rad s mladima Crvenog križa. Prepoznajući potrebe zajednice i osjećajući odgovornost za rješavanje problema mladih, Gradsko društvo Crvenog križa Vinkovci, pod vodstvom predsjednika doc. dr. sc. Dražena Švagelja i ravnatelja Zvonka Domaćinovića, odredilo je rad s mladima kao jednu od smjernica za djelovanje u narednom razdoblju.

Rezultati postignuti u posljednjih nekoliko godina, jamac su budućnosti humanitarnog rada i pokazuju pozitivnu promjenu u načinu razmišljanja velikog broja mladih u najosjetljivijem dobu njihova odrastanja. Pomak u razvijanju socijalne svijesti i razumijevanje potreba lokalne zajednice, pridonijeli su bržem oporavku našeg područja od posljedica ratnih stradanja, a mladima pružili mogućnost kreativnog izražavanja i pozitivne afirmacije u društvu.

Gradsko društvo Crvenog križa Vinkovci provodi program socijalizacije i integracije mladih u društvo na dva načina, kroz djelovanje Kluba mladeži Hrvatskog Crvenog križa pri GDCK Vinkovci i kroz mrežu ogranka Mladeži Crvenog križa u osnovnim i srednjim školama.

Nakon ustrojavanja ogranka Mladeži Crvenog križa u osnovnim i srednjim školama, koje vode posebno educirani nastavnici – koordinatori te nastavka kontinuiranog rada Kluba mladeži Crvenog križa u našim prostorijama, u ovom smo razdoblju posebnu pažnju posvetili konkretnim i direktnim akcijama pomoći, realizaciji projekata za pomoći zajednici, diseminaciji o međunarodnom humanitarnom pravu i programu upozoravanja na opasnosti od mina.

U provedbi ovog programa, lokalnoj zajednici i vulnerabilnim skupinama priskrbljena je, zahvaljujući velikom angažmanu mladih volontera, višestruka materijalna i nematerijalna korist.

Ciljna skupina programa socijalizacije i integracije mladih u društvo su mlade osobe



koje iz različitih razloga nisu u dovoljnoj mjeri uključene – ili su zbog određenog društveno neprihvatljivog ponašanja čak isključene iz društvenog života – poput mentalno i tjelesno hendikepiranih osoba, mladih osoba u prijelomnoj fazi odrastanja, sklonih prihvatanju sredstava ovisnosti, ovisnika u terapijskim zajednicama, maloljetnih delinkvenata, djece i mladih u teškoj obiteljskoj materijalnoj situaciji, djece bez jednog ili oba roditelja te svih mladih koji zbog nedostatne ponude sadržaja primjerenih njihovoj dobi trebaju mjesto gdje će im u slobodno vrijeme, na prihvatljiv način, biti nadopunjeno redoviti školski program, dana mogućnost kreativnog izražavanja te osjećaj korisnosti i pripadnosti zajednici.

Klub mladeži Crvenog križa Vinkovci

U Klubu mladeži Crvenog križa, koji djeluje u prostorijama GDCK Vinkovci na Trgu bana Josipa Šokčevića 1, svake se subote provode aktivnosti predviđene Programom rada s mladima Hrvatskog Crvenog križa, održavaju radionice i planiraju konkretne akcije, a mladi koji se posebno žele posvetiti humanitarnom radu sudjeluju u posebnim aktivnostima, u slobodno vrijeme tijekom radnog tjedna. Vrata Kluba su otvorena svima, kako mladima uzornog ponašanja, tako i onima s prisutnim problemom poremećajem u ponašanju.

Radom Kluba rukovodi Branko Tomić, voditelj Mladeži Crvenog križa Vinkovci, a u rad Kluba uključeni su i dugogodišnji aktivisti prof. Ksenija Peko, prof. Zrinka Šimunović, prof. Viktor Lukačević, prof. Krinoslava Kuna, prof. Irena Tomić, prof. Đurđica Krznarić, dipl. ing. Miranda Tomić, dr. Višnja

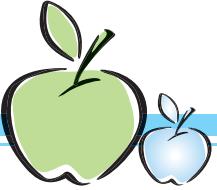
Lanc, dipl. psiholog Jasna Božičević, prof. Dajana Blažanović, dipl. soc. rad. Sanja Zdep i dipl. defektolog Nenad Lučanin, uz čiju pomoći se provodi program socijalizacije i integracije mladih u društvo, planiraju i provode aktivnosti vezane za borbu protiv ovisnosti, pomoći hendikepiranim i međunarodnu suradnju.

S obzirom na veliki broj aktivnih članova Kluba mladeži, programi se pripremaju i provode svake subote u dvije učionice metodom workshopa, a radionice vode i posebno educirani stariji članovi Mladeži Crvenog križa Iva Knežević, Tamara Sebastian, Branika Nad i Zvonimir Bilić.

Rad ogranka Mladeži Crvenog križa u osnovnim i srednjim školama

U osnovnim i srednjim školama, te u Dječjem domu svete Ane, ogranci Mladeži Crvenog križa Vinkovci pod vodstvom nastavnika-koordinatora provode kalendarom aktivnosti predviđene humanitarne akcije, kao i program "Humane vrednote", koji je dobio podršku Zavoda za unapređivanje školstva RH, te pilot-program "Istraživanje međunarodnog humanitarnog prava", koji su izradili međunarodni stručnjaci za unapređivanje obrazovanja zajedno s pravnim stručnjacima Međunarodnog odbora Crvenog križa.

Posredstvom Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH svim školama u Hrvatskoj su distribuirani priručnici "Humane vrednote" s razradom ovog programa za rad s mladima Hrvatskog Crvenog križa, a Gradsko društvo Crvenog križa Vinkovci je svim školama na svom području darovalo i ostalu literaturu i opremu potrebnu za kva-



litetan rad, priručnike HCK "Prva pomoć", zdravstvene brošure o TBC-u, torbice prve pomoći, zavojni materijal i ostalo. U svrhu stručne edukacije za provođenje ovog programa, u posljednje četiri godine na edukacijskim seminarima "Humane vrednote – istraživanje međunarodnog humanitarnog prava i ljudskih prava" u organizaciji HCK sudjelovalo je 47 naših koordinatora. Tako smo u cijelosti ispunili plan edukacije koordinatora Mladeži Crvenog križa u osnovnim i srednjim školama.

Konkretnе aktivnosti

Djelovanje mladih usmjereni je na pomoć djeci koja nemaju sretno djetinjstvo, zdravstveno prosvjećivanje, borbu protiv ovisnosti i međunarodnu suradnju. Kroz seminare komunikologije u Klubu i posjećivanje osoba u stanju potrebe posebnu važnost dajemo razvoju socijalne svijesti, čime mlade oslobođamo predrasuda i straha od javnog istupanja, kako bi na taj način među svojim vršnjacima i u javnosti širili humanitarne ideje.

Osim redovnog rada Kluba, mladi su imali programe u Dječjem domu svete Ane, Centru "Mala Terezija", Dječjem odjelu Opće bolnice Vinkovci i Udrži osoba s invaliditetom "Bubamara", koje su i prigodno darivali, aktivno sudjelovali u pratećem programu otvaranja dječjih igrališta, dežurali i izvodili program u okviru Sajma zdravlja, sudjelovali u akcijama dobrovoljnog davanja krvi i poznim vježbama prve pomoći.

Na Svjetski dan zdravlja, 7. travnja, mladi koji napune osamnaest godina tradicionalno po prvi put daju krv pa se tako samo na prošlogodišnjoj akciji čak šezdesetak mladih prvi put uključilo u "krvotok života". Za Svjetski dan nepušenja, 31. svibnja, mladi organiziraju debatne klubove i poster-prezentacije, na Svjetski dan prve pomoći, druge subote u rujnu, priređuju pokazne vježbe pružanja prve pomoći na zorno prikazanim ozljedama, poput prve pomoći u prometnoj nezgodi, spašavanje života i zdravlja nakon minskog incidenta, spašavanje života u nesrećama na vodi i drugih.

U suradnji s Centrom za reproduktivno zdravlje Klinike za dječje bolesti Medicinskog fakulteta u Zagrebu, naši mladi su prošli seminar "Edukacija vršnjaka u prevenciji HIV/AIDS-a" MEMOADS II., u suradnji s Ligom protiv raka Vinkovci program ranog otkrivanja raka dojke "Corpus mysticum – Svest o grudima/Samopregled dojke", a radionice iz ovih programa provode u srednjim školama i Klubu mladeži Crvenog križa. Skrbeći za socijalno najugroženije kategorije stanovništva, sredinom listopada započinju tradicionalnu akciju "Solidarnost na djelu", prikupljajući novčane priloge u školama i na štandu u središnjem parku, gdje prolaznicima za darovani prilog mladi daruju numerirane i ovjerene bonove zahvalnosti i kolače koje su sami ispekli. Rezultat ove akcije je 625 štednjaka na kruto gorivo, kupljenih u posljednjih nekoliko godina i

darovanih prognanicima kao simbol povratak na ognjišta, a okončavajući akciju 2005. godine, uoči Božića, obiteljske pakete hrane i higijenskih artikala je dobilo 1070 obitelji, prema popisu Centra za socijalnu skrb Vinkovci i socijalnih vijeća dvanaest općina na području djelovanja GDCK Vinkovci. U Mjesecu borbe protiv ovisnosti o alkoholu, nikotinu i drogama, od 15. studenoga do 15. prosinca, u školama i Klubu mladeži CK provode se posebne radionice, mlađi posjećuju Terapijsku zajednicu Cenacolo u Šarengradu, a svoje aktivnosti artikuliraju i javno prezentiraju na tribinama u vijećnicima Gradskog poglavarstva Vinkovci, kao što je javna tribina pod nazivom "Pronađi svoje NE!".

Uoči Usksra, članovi Mladeži Tehničke škole Ruđera Boškovića iz Vinkovaca, pod vodstvom dipl. ing. Benjamina Dobutovića, godinama provode sabirnu akciju u svojoj školi i prikupljaju hranu, odjeću, obuću i finansijsku pomoć za mnogočlane obitelji. Sličnu akciju uoči Božića provode učenici OŠ Ivana Mažuranića pod vodstvom prof. Zrinke Šimunović, prikupljajući pomoć (hranu, igračke, odjeću i obuću) za višečlane obitelji. Smatrajući problem neeksplođiranih minskih polja najvećom prijetnjom po život i zdravljje povratnika, a naročito djece, Gradsko društvo Crvenog križa Vinkovci je osmislio projekt "Igralište za djecu u minama okruženim mjestima".

Ovaj projekt na zanimljiv način obuhvaća razne edukacijske metode podizanja svijesti o opasnostima od mina (predavanja, likovne radionice, kazališnu predstavu i nastup glazbene sekcije Mladeži Crvenog križa), a u konačnici lokalnoj zajednici ostaje lijepo uređeno mjesto za sigurnu igru djece, opremljeno toboganom, klackalicama, njihalkama, vrtuljkom, tunelskom penjalicom, piramidom, koševima za otpatke i klupama, koje postaju i mjesto druženja baka i djeova koji čuvaju svoje naslijednike. Zahvaljujući razumijevanju donatora, ali i aktivnom

uključivanju mlađih, Gradsko društvo Crvenog križa Vinkovci je sigurne oaze za igru darovalo djeci u čak 30 mjesta na području Vukovarsko-srijemske županije.

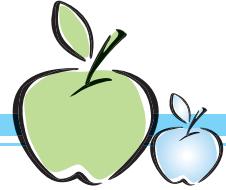
Članovi Kluba mladeži Crvenog križa Vinkovci pomažu i stradalima u inozemstvu, pa su se tako uključili i u akciju pomoći djeci stradaloj u tsunamiju u jugoistočnoj Aziji pod nazivom "Moj daleki prijatelj" i prodavali uskrsne ukrase koje su sami izradili, a prihod uplatili na namjenski račun Hrvatskog Crvenog križa.

Međunarodna suradnja je posebnost Gradskog društva Crvenog križa Vinkovci. Rijetko se koja udruga u Hrvatskoj može pohvaliti tolikim brojem udruga i gradova u inozemstvu s kojima je u ratu započeto prijateljstvo održano do današnjeg dana. Humanitarna suradnja je proširena i na političkom, gospodarskom, kulturnom, prosvjetnom i sportskom planu, a učvršćena razmjenama mlađih koje su urodile sjajnim rezultatima, što obećava i nastavak u budućnosti. Tijekom posljednjih trinaest godina uspostavljeno je i razvijeno prijateljstvo s članovima humanitarnih udruga iz Njemačke (Emmendingen, Kenzingen, Bischofswerda i Bautzen), Italije (Cesena, Cesenatico i Camponogara), Walesa (Cardiff), Nizozemske (Roermond), Austrije (Innsbruck i Vöcklabruck) i Liechtensteina (Balzers i Vaduz).

Najaktivniji mlađi vinkovački humanitarci sudjelovali su posljednje tri godine na Svjetskom skupu mladeži Crvenog križa u Solferinu, noseći baklje humanosti zajedno s 12.000 mlađih humanitaraca iz cijelog svijeta na 15 kilometara dugom putu od Solferina do Castiglionea, gdje je davne 1859. godine nastala ideja Crvenog križa. Veliki broj mlađih koji su u ideji Crvenog križa pronašli svoju misao vodilju, a pod krovom Crvenog križa svoj drugi dom, jamac je budućnosti humanitarnog rada u Vinkovcima

Branko Tomić,
voditelj rada s mlađima GDCK Vinkovci





Samo pet posto

Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva nedavno je provela istraživanje telefonskom anketom, na uzorku od tisuću slučajno odabranih ispitanika starijih od petnaest godina s područja cijele Republike Hrvatske, na temu volontiranja. Cilj je ankete bio ustanoviti koliko je stanovnika upoznato s pojmom volonterskog rada, koliko ih je spremno uključiti se u neki oblik volontiranja i koliko ih to zaista i čini.

Volontiranje širom svijeta ima istaknutu ulogu kao oblik društveno potrebnog i cijenjenog rada, a volonteri se smatraju osobama koje pridonose razvoju cijelog društva. Brojne su akcije u kojima volonteri sudjeluju u provedbi programa i projekata u svojim zemljama, ali i u inozemstvu. Volonterstvo je posebno prisutno među mladima, od osnovnih i srednjih škola do fakulteta. Mladi na taj način upoznaju potrebe svojih sugrađana, načine i oblike funkcioniranja državnih i javnih sustava, njihove dosege i manjkavosti, a pri međunarodnim razmjenama volontera upoznaju i druge zemlje i ljudе, što svakako pridonosi općoj kulturi, osobnim vještinama i spoznajama i budućem djelovanju u odboru zanimanju.

U Hrvatskoj se odaziv na humanitarne akcije i donacije, više u stvarima i hrani nego u novcu, posredstvom Crvenog križa ili Caritasa, još uvijek javlja kao najčešći oblik humanitarnih aktivnosti stanovništva. Čak se 43% anketiranih izjasnilo kako uvijek ili redovito sudjeluju u takvim akcijama.

Najviše je, čak 44,2% među anketiranim, onih koji uopće ne pomišljaju na bilo koji oblik volonterskog rada, dok se 28,3% opredijelilo za odaziv na humanitarne akcije putem telefona, 16,2% uz to daju stvari i novac humanitarnim organizacijama, volontiraju ili bar žele volontirati, žive u okruženju u kojem netko od bližnjih već volontira, a pokazalo se da je među njima više žena, s višom strukovnom i fakultetskom naobrazbom, više je studenata, a manje nezaposlenih i umirovljenika te je riječ o osobama s prosječnim prihodom između tri i pet tisuća kuna i onih koji se u raznim anketama izjavljaju kao zadovoljni ili čak vrlo zadovoljni uvjetima života u našoj zemlji. Oko 11,2% anketiranih zadovoljava se davanjem stvari i novca humanitarnim organizacijama, razmišljaju o volontiranju, ali ne čine više od toga, nemaju ni poznanike ili rođake koji bi već volontirali, obično su stariji od šezdeset godina, umirovljenici su i nisu ni zadovoljni ni nezadovoljni uvjetima svoga života.

Istraživanje je ustanovilo da je čak 40% anketiranih zadovoljno kvalitetom vlastita života, a 9% vrlo zadovoljno! Onih koji nisu ni zadovoljni ni nezadovoljni je 38%, a 11%

je nezadovoljno dok je samo 2,5% vrlo nezadovoljno. Srednja ocjena zadovoljstva je 3,41!

Naravno, najzadovoljniji su mladi od 15 do 19 godina, odnosno od 30 do 39, učenici i studenti, odnosno osobe s fakultetskom diplomom, magisterijem ili doktoratom te s prihodima od sedam do jedanaest tisuća kuna. Takvih je najviše u Zagrebačkoj, Krapinsko-zagorskoj i Osječko-baranjskoj županiji. Najmanje su zadovoljne osobe sa završenom osnovnom školom, umirovljenici ili nezaposlene osobe te stanovnici s niskim prihodima, do tri tisuće kuna, stariji od šezdeset godina, s područja Šibensko-kninske, Ličko-senjske i Vukovarsko-srijemske županije.

Pokazalo se da više od polovice anketiranih uopće na pomicaju na volontiranje, tek četvrtina razmišlja, ali ne čini više od toga, pet posto želi volontirati, a samo pet posto to zaista i čini! Pokazalo se i da je potreba za dodatnim informacijama o volontiranju, njegovim oblicima i važnosti još uvijek izrazito velika te da je na osnovnim i srednjim školama, u kojima najviše mlađih stječe te-



meljne spoznaje o svijetu u kojem živimo, možda najveći teret i takvog oblika informiranja pa valja očekivati bitne pomake i na tom području.

Duško Popović
popovicdj@yahoo.com

Druga nacionalna konferencija o volonterstvu

Volontiram, a ne moram!

Splitska udruga MoSt, koja se posebno bavi promoviranjem volonterskog rada mlađih, u suradnji s udruženjem "Mi" iz Splita, SMART iz Rijeke, Mrežom mlađih Hrvatske iz Zagreba i Centrom za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka, organizirala je, pod pokroviteljstvom i uz finansijsku pomoć Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva, Drugu nacionalnu konferenciju o volonterstvu, koja je održana od 13. do 15. listopada 2005. godine, u Hotelu Medena u Trogiru.

Konferencija je održana pod motom Volontiram, a ne moram!, a svrha je njezina održavanja bilo promicanje vrijednosti volonterskoga rada i zagovaranje njegova prepoznavanja i boljeg vrednovanja u društvu. Okupila je oko 250 sudionika iz civilnih udruženja, osnovnih i srednjih škola, različitih organizacija i institucija iz cijele Republike Hrvatske. Na plenarnom dijelu konferencije, u suradnji s ministarstvima obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, zdravstva i socijalne skrbi odnosno znanosti, obrazovanja i športa, predstavnici udruženja prezentirali su bitne pomake u razvoju volonterstva u pojedinim sektorima društvenih aktivnosti, a ponajviše one koji su neposredna posljedica razvoja organizacija civilnoga društva, njihova preuzimanja dijela aktivnosti od državnih organizacija i institucija ali i sve bolja suradnja i povezanost jednih i drugih, na zajedničkom poslu.

U tematskom dijelu Druge nacionalne konferencije o volonterstvu raspravljaljao se o odnosu mlađih prema volonterstvu, oblicima i mogućnostima volontiranja u poslovnom sektoru, edukaciji o volontiranju i vođenju volonterskih programa i drugim problemima. Sudionici su iznijeli i niz primjera dobre prakse, kojima su već dokazali uspješnost i opravdanost volonterskog rada u svojim sredinama a koji su primjenjivi i drugdje.

Konferencija je završena održavanjem volonterske akcije čišćenja izvora rijeke Jadro u Solinu, u kojoj su uzeli učešća svi njezini sudionici. Prije početka akcije čišćenja volonteri udruge Zeleni Dalmacije održali su predavanje o značenju Jadra za cijeli kraj.

Opća je ocjena da je Druga nacionalna konferencija o volonterstvu dala vrijedan poticaj i novi zamah volonterskom pokretu u Hrvatskoj, ali i otvorila niz pitanja o kojima će se raspravljati ubuduće, sve do održavanja Treće konferencije čijom je najavom i završen ovogodišnji susret volontera.

Duško Popović
popovicdj@yahoo.com



Mladi volonteri Zdravog grada Poreča

Program Volonteri Zdravog grada već desetak godina sustavno obuhvaća mlade grada Poreča s ciljem prevencije rizičnog ponašanja ulaganjem u osobni rast i razvoj mladih te provođenjem socijalnih akcija. Program je detaljnije opisan u Epohi zdravlja broj 2 i na www.impha.net (Implementing Mental Health Promotion Action). U ovom broju, kroz opis aktivnosti i socijalnih akcija koje provode volonteri, osvrnut ćemo se na značaj programa za mlade; osobnu dobit, dugoročne ishode na individualnoj razini i na razini zajednice.

Vršnjak pomagač: Tijekom edukacije, kroz radionički oblik rada, volonteri uče kako pružati pomoći i podršku vršnjacima u kriznim situacijama. Volonteri procjenjuju da im program omogućava stjecanje adekvatnih znanja i vještina u cilju pružanja pomoći te iskazuju veću spremnost i otvorenost za pomoći i probleme vršnjaka.

Također procjenjuju da u odnosu na vršnjake koji im se obraćaju s problemima, znaju bolje slušati, razumjeti, savjetovati i pomoći u donošenju pravilnih odluka te po potrebi uputiti ih stručnjacima.

Teško je pratiti točan broj vršnjaka kojima pružaju pomoći jer prema osobnim procjenama uloga vršnjaka pomagača postaje sastavni dio njihove svakodnevne komunikacije s okolinom. Sociometrijskim ispitivanjem svih učenika unutar razrednih odjela (N=250 učenika II. razreda srednjih škola grada Poreča, ispitivanje provedeno 2004.) volonteri su dobili statistički značajno veći stupanj ($p < 0.01$) povjerljivosti u odnosu na druge učenike, tj. češće su birani kao osobe kojima bi se vršnjaci obratili s punim povjerenjem u situacijama kada bi im pomoći bila potrebna.

Sandučić povjerenja, blog i SMS poruke povjerenja: Sandučić, blog i SMS linija povjerenja namijenjeni su učenicima s ciljem pružanja pomoći u rješavanju dilema i poteškoća te stvaranju podrške, osjećaja povjerenja i prijateljstva. Učenici se mogu javiti na broj 091 534 78 10 (SMS-om), vrnjakpomagac.blog.hr i sandučiću povjerenja. Pitanja se najčešće odnose na probleme zaljubljivanja, odnose među spolovima, odnose s prijateljima, učiteljima, roditeljima, probleme učenja. Nerijetko se među njima nađu i pitanja u vezi zlostavljanja, trudnoće, ovisnosti. Članovi grupe odlučuju hoće li na pitanja upućena sandučiću ili SMS broju odgovoriti samostalno ili uz sugestije psihologa-voditelja. Također, uz superviziju voditelja obrađuju teme važne za mlade i vode diskusiju na blogu.

Okrugli stol, parlaonice: Održavanje okruglog stola i parlaonice kao modela rada i informiranja mladih pokazalo se izuzetno uspješnim. Volonteri upoznaju vršnjake s

održavanjem tematskog skupa prigodnim plakatima u školi i/ili gradu. Sadržaju plakata najčešće prethodi usmeno ili pismeno anketiranje. Na osnovi utvrđenih interesa, stavova i znanja učenika određuju se smjernice susreta. Istovremeno, učenici se na taj način dodatno motiviraju za aktivno uključivanje. Sudjelovanje je dobrovoljno. Voditelji su članovi grupe, a gosti najčešće stručnjaci i vanjski suradnici.

Istraživanja volontera: Svake godine grupa odlučuje kojim će se problemima mladi intenzivnije baviti. Volonteri osmišljavaju upitnike pod nadzorom voditelja, provode istraživanja u školi ili gradu i obrađuju rezultate koji se zatim objavljaju putem zidnih novina, brošura, usmenih izlaganja. Područja interesa prošlih su godina bila: zdravi životni izbori, pojавa ovisnosti, poremećaji u prehrani (anoreksija i bulimija), spolnost, slobodno vrijeme mladih, zadovoljavanje potreba u školi, prava djeteta, razvijenost socijalnih vještina vršnjaka.

Predstavljanje uspješnih vršnjaka: U cilju identifikacije učenika s pozitivnim modelom, grupa redovito predstavlja uspješne vršnjake. To su vršnjaci ili grupe uspješne u sportu, kulturi, umjetnosti, znanosti, ali i vršnjaci koji se ističu kao dobri prijatelji i uspješni pomagači. Učenici se predstavljaju kroz video zapis ili zidne novine. Posebnost je javna prezentacija maturalnih radnji na temu prevencije rizičnih ponašanja.

Preventivne aktivnosti: Projekt "Drveno zdravlje" provodi se već osam godina u Mjesecu borbe protiv ovisnosti na gradskim trgovima. Priprema za akciju je izrada promotivnog materijala, ispisivanje poruka zdravlja na papirnatim jabukama i izrada samostojjećih stabala; grupa ih svake godine izrađuje u drugoj tehnici, npr. stabla izrađena od hamera postavljena na drvenim stalcima, stabla sprejana na visećem platnu i sl. na koja se pričvrste jabuke s porukama. U akciji volonteri nose prepoznatljive simbole Zdravog grada (kape, majice, bedževe). U jednodnevnoj akciji volonteri animiraju i senzibiliziraju građane da podrže zdrave životne izvore, podare građanima više od 1000 jabuka kao simbol zdravog životnog izbora, dijele propagandne materijale te prikupe više stotina potpisa građana pod motom MOJ IZBOR JE ZDRAV ŽIVOT. Za volontere se organizira prijam kod gradonačelnika. Osim upoznavanja s akcijom, volonteri gradonačelniku i gradskom vijeću uručuju potpise građana, predstavljaju glas građana za osiguravanje zdravog okruženja u lokalnoj zajednici.

"1000 dopisnica na 1000 adresa": U ovu akciju volonteri uključuju sve učenike osnovnih škola Poreča, njih tisuću. Prigodnim tekstom učenici pozivaju i upućuju na osobni

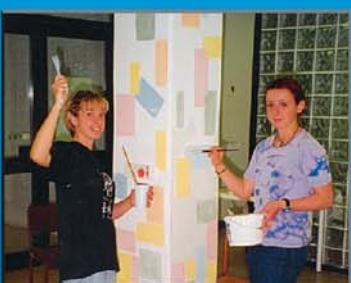
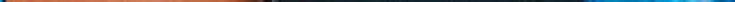
izbor koji se može definirati kao zdrav život (npr. "Pozdravljamo sve koji zdravo žive", "Odluka je Vaša, a mi je podržavamo ako je izbor zdrav život"). Dopisnice upućuju na adrese prema vlastitom izboru. Ove godine kampanja je usmjerena senzibiliziraju zajednice na poštivanje Zakona o zabrani točenja alkoholnih pića mlađima od 18 godina. Povratne informacije lokalne zajednice su izrazito povoljne: javlja se (telefonski, pismeno) veliki broj ljudi koji izjavljuju da ih je upravo dopisnica senzibilizirala za određeni problem i potaknula da mijenjaju navike i ponašanja. Predsjednik Republike Hrvatske g. Stjepan Mesić osobno se zahvalio i podržao ovu akciju.

Humanitarne akcije: Akcije "Prijatelj prijatelju" i "Od srca do zdravlja" su tradicionalne. Prihodi od prigodnih čestitki i poklopa koje izrađuju volonteri, kao i prihodi od drugih akcija (lutrije, prikupljanje sredstava prodajom novčanih bonova) uplaćuju se za nabavu didaktičkih sredstava ili za sufinanciranje zdravstvenih operacija vršnjaka. Članovi grupe odlučuju kome će usmjeriti prikupljena sredstva, sami osmišljavaju i provode akciju. Godišnje provode najmanje jednu humanitarnu akciju i prikupe od 1000 do 10.000 kuna.

Posjeti tretmanskim grupama Zdravoga grada: Program rada s grupama mladih volontera predviđa i povremene posjeti tretmanskim grupama Zdravoga grada (gradsko psihološko savjetovalište, priprema trudnica za porod, ginekološko savjetovalište za mlađe, terapijska zajednica za liječenje ovisnika o alkoholu i njihovih obitelji, izvanbolničko liječenje ovisnika o opijatima, terapijska grupa za osobe s invaliditetom).

Prema izjavama volontera, susreti s terapeutima-voditeljima i s osobama koje su uključene u grupni program je iskustvo u kojem su osobno jačaju i uče o mogućim načinima rješavanja problema. Većina volontera pokazuje izrazit interes za rad s invalidnom djecom u kreativnim radionicama, a desetak njih nastavlja dolaziti na radionice za invalidnu djecu i nakon što prestanu biti članovi grupe. Izjavljuju kako su im posjeti tretmanskim grupama pomogli da bolje razumiju tuđe probleme te da u ulozi vršnjaka pomagača mogu uputiti vršnjake na instituciju u kojoj se može pružati stručna pomoć njima osobno ili članovima njihovih obitelji.

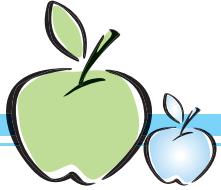
Stručni izleti: Svake godine polaznici grupe s voditeljicama osmišljavaju stručne izlete. Mladi volonteri posjećuju razne ustanove koje se bave psihosocijalnom zaštitom, kao što su komune za liječenje ovisnika o drogama, domovi za nezbrinutu djecu, udomiteljske obitelji, klubovi za mlade, ustanove koje udomljuju invalidnu i bolesnu djecu i sl. Članovi grupe aktivno sudjeluju u izbo-



**JA SAM VRŠNJAK POMAGAČ!
A TI?**

VOLONTERI ZDRAVOG GRADA - POREČ





ru ustanove koju će posjetiti, a izlet je za sve članove besplatan. Cilj stručnih izleta je razvijanje senzibiliteta kod mlađih za osebe u riziku te razmjena iskustva i praktično učenje u kontaktu s osobama koje imaju različite poteškoće. Volonteri procjenjuju da stručni izleti kod njih jačaju stav i želju da u životu budu pomagači, povećavaju senzibilitet za osobe s teškoćama i jačaju potrebu za novim susretima tog tipa.

Promotivni materijal i promotivne aktivnosti: U cilju promicanja zdravih životnih izbora volonteri Zdravoga grada tijekom godine izrađuju promotivni materijal (daju vlastite ideje za letke, brošure, ručno izrađuju čestitke Zdravog grada) i dijele ga građanima povodom prigodnih datuma i u okviru planiranih aktivnosti grupe. Tijekom godine obilježavaju 5 do 7 datuma kao što su: Međunarodni dan nepušenja, Dan borbe protiv droga, Mjesec borbe protiv ovisnosti, Međunarodni dan zdravlja, Međunarodni dan za osobe s invaliditetom, Dan zdravih građova, Međunarodni dan obitelji. Volonteri pokazuju izraziti interes za osmišljavanje i dodeljivanje promotivnog materijala. Godišnje prezentiraju svoj rad i promiču zdrave životne izbore putem emisija na lokalnom radiju, koje sami osmišljavaju i realiziraju. Sudjelovali su u snimanju tri emisije emitirane u programima HRT-a, u gledanim terminima.

Uključivanje u akcije drugih gradskih institucija: Tijekom programa volonteri se uključuju i u akcije drugih institucija i udružuga kao jedini educirani volonteri u gradu. Tako su se uključivali u rad raznih kongresa u gradu i na području Istre, primjerice, u radu 1. Alpe-Adria kongresa na temu ovis-

nosti, Kongresa psihologa u Poreču i Puli, Međunarodne konferencije o nasilju nad ženama te u razne aktivnosti Društva naša djeca Poreč.

Organizatori skupova procjenjuju da su mlađi volonteri veoma uspješni u obavljanju povjerenih im zadataka, savjesni i odgovorni te izjavljuju da žele koristiti njihovu pomoć i u narednim stručnim skupovima.

Evaluacija ishoda na individualnoj razini: Evaluacija ishoda na individualnoj razini vrši se longitudinalnim praćenjem 70 volontera koji su programom bili obuhvaćeni najmanje dvije, a najviše četiri godine tijekom pohađanja srednje škole (u dobi od 15 do 19 godina). Prikazani podaci prikupljeni su tri do pet godina nakon završetka rada u grupi, a volonteri su sada u dobi od 19 do 24 godine.

Akademска postignuća: Volonteri postižu viša akademska postignuća u usporedbi s vršnjacima istog srednjoškolskog obrazovanja. Nakon završene srednje četverogodišnje škole 90 posto volontera upisuje višu ili visoku školu. Na području grada Poreča, podaci iz 2005. pokazuju da 50 posto učenika nakon četverogodišnje srednje škole upiše višu ili visoku školu, dok na razini Hrvatske tek 12,3 posto osoba ima završenu višu ili visoku školu.

Zdrava i sigurna ponašanja: Program obuhvaća mlade osobe u najkritičnijem razdoblju i jača otpornost na rizične čimbenike. Kod 20 do 30 posto volontera na početku programa primjećena je pojačana rizičnost (konflikti u obitelji, rastava roditelja, nepotpune obitelji i bolesti u obitelji, nisko samopoštovanje, zdravstveni problemi, emocionalni problemi, dostupnost sredstava

va ovisnosti u zajednici). Tijekom programa i nekoliko godina nakon završetka programa ni jedan volonter nije ušao u rizična ponašanja (prema praćenju, izjavama i podacima Centra za socijalnu skrb i Policije).

Socio-emocionalno funkcioniranje: Svi volonteri izjavljuju da im znanja i vještine dobivene u grupi i nakon nekoliko godina bitno pomažu u rješavanju svojih i tuđih problema. Čak 90 posto volontera percipira veće samopoštovanje i uvjerenje u svoje mogućnosti, veću osobnu kompetenciju, bolje razvijene vještine slušanja, bolje razumijevanje ponašanja, preuzimanje odgovornosti, lakše odlučivanje, veću spremnost za rješavanje problema suradnjom.

Karakter/vrijednosti: Rezultati dobiveni praćenjem govore da volonteri dugoročno pokazuju veću spremnost na pomaganje drugima, bolje razumijevanje (empatija), prihvatanje drugih i poštivanje različitosti, pozitivan stav prema suradnji, vjerovanje u vlastite sposobnosti stvaranja pozitivnih promjena.

Stalna želja za oplemenjivanjem života: Većina volontera i nekoliko godina nakon programa i dalje radi na sebi ili je otvorena prema takvim oblicima rada, visoko procjenjuju važnost i vrijednost ulaganja u sebe i zajednicu, spremno se uključuju u volonterske aktivnosti te ih često i sami iniciraju, učinkovito koriste znanja i potencijale (inicijatori su osnivanja Kluba mlađih u Poreču), promiču socijalne vrijednosti i iskazuju veću spremnost pomaganja drugim osobama.

**Gordana Vorkapić-Jugovac, prof. psihologije
Nataša Basanić-Čuš, prof. psihologije**
fond-zdravi-grad@pu.t-com.hr

Djevojčice sa žaruljama

13. listopada, petnaest do osam. Upravo je završila popodnevna smjena. Možda bi noćna bio primjerenoji naziv, ne znam, pitat ćemo ministra. Gomile srednjoškolaca vraćaju se kući. Skoro će policijski sat.

Preko stočne tržnice vodi asfaltirani pute-ljak. Do prije neku godinu tu je bilo živo blato, a tek nedavno dobili smo i javnu rasvjetu. Izdaleka vidim da se sa zadnjim rasvjetnim stupom nešto čudno događa. Žmirk a trese se. Neka simpatična dječica udaraju ga nogama i viču:

– Disko klub! Disko klub!

Svjetlo se ugasi, pa se ponovno upali. Oni ga ponovno udaraju i viču:

– Disko klub! Disko klub!

Dolazim bliže, baš me zanima ima li tu tko od mojih "etičara". Nikoga ne poznajem, dječica su nekako manja, a najčudnije od svega je što su uglavnom djevojčice. Pitam ih:

– Djevojčice, jel' vam jako smeta taj stup?

Odjednom postaju mutave, kao odlaze prema mjestu gdje osnovnoškolci čekaju autobus. Čovjek se uvijek pita treba li se mijesati u takve stvari. Prije mene prošlo je najmanje stotinu ljudi i nitko nije ništa primjetio, nikomu to nije smetalo. Gdje su ti silni "policijaci u zajednici"? Sigurno imaju važnijeg i pametnijeg posla.

Pošto sam malo odmakao, najhrabrija iz skupine se vraća, trka stup i viče:

– Disko klub! Disko klub!

Pomislih: O, sretne li majke koja te takvu rodila! O, sretnog li oca koji te takvu napravio! O, sretne li nacije koja ima takvu omladinu! Mi stvarno ne razumijemo te nove generacije. Što je uzrok i povod tako zanimljivom ponašanju? Gdje li su samo to naučili?

Možda su to ekološko svjesni pojedinci. Nedavno sam video male kikiće kako se s pet metara zalijetaju u aparat s čokoladicama. Oni znaju da se ujesen ptice sele u južne

krajeve, pa kad vide svjetlo, izgube orijentaciju. Oni bi željeli da se sve vrati u prvobitno stanje – kada su ljudi skakali po granama. Ili su možda uspješno završili program o nenasilju u školama?!

Ili onaj drugi program "Drogom protiv sporta"?

To su ta dječica koja imaju prosjek pet nula i s kojima se roditelji jako ponose. S pravom.

Kad se ponovno zamračilo, meni je sinulo: TO MORA DA JE LJUBAV! To je način na koji se djevojčice udvaraju starijim dečki-ma.

Što će se dogoditi kad napokon srede sve žarulje? Nameće se logičan odgovor: LAJAT ĆE NA MJESEC.

Zorislav Jelenčić, prof.
Srednja škola Marka Marulića, Slatina
zorislav.jelencic@public.srce.hr



Grad Dubrovnik – prijatelj djece

Potvrđujući trajnu usmjerenost prema najvišem mogućem zadovoljavanju potreba djece i mlađih, Grad Dubrovnik se, preko Odjela za kulturu i društvene djelatnosti, 25. travnja 2000. godine uključio u akciju "Gradovi i općine prijatelji djece", zajedničkom projektu Društva naša djeca i Hrvatskog društva za preventivnu i socijalnu pedijatriju, pod pokroviteljstvom Ureda UNICEF-a u Hrvatskoj. Svrha projekta je promicanje prava i potreba djece po Konvenciji o pravima djeteta UN-a. Već od Domovinskog rata, kad se u skloništima provodio program psihosocijalne potpore djeci pogodenoj ratnim nasiljem, Grad Dubrovnik kontinuirano provodi različite aktivnosti za djecu i mlađe. Tako je kroz akciju "Gradonačelnici branitelji djece" u suradnji s UNICEF-om te kroz Plan akcije za djecu Grada Dubrovnika i akciju "Gradovi i općine prijatelji djece" utvrđena dugoročna strategija zadovoljavanja potreba djece i mlađih. U proteklom četverogodišnjem razdoblju konkretni cilj akcije bio je veća dostupnost i kvaliteta usluga i aktivnosti za djecu u predškolskom odgoju, osnovnom školstvu, skrbi za djecu sa smetnjama u razvoju, zdravstvu, socijalnoj skrbi, kulturi, sportu i tehničkoj kulturi. Program akcije "Grad/općina – prijatelj djece" oslanjao se na društvenu infrastrukturu i djelatnosti u nadležnosti Grada i Županije, na unapređenje mreže udruga za djecu putem racionalne raspodjele proračunskih sredstava Grada Dubrovnika te poticanje kvalitetnijih programa za djecu i mlađe koji jamče održivost i veću dostupnost programa onima kojima su namijenjeni. Uz postojeće udruge na početku ovih akcija, kao što su Gradska organizacija Crvenog križa, Dubrovnik – zdravi grad, Društvo Naša djeca i Deša, do danas je uz potporu Grada Dubrovnika osnovano više novih udruga. Istdobro je ostvarena kvalitetna i visoka razina partnerstva gradskih vlasti s udrugama i ustanovama za djecu i mlađe, kao i sa županijskim službama, a sve u cilju stvaranja okruženja za zdrav i sretan rast i razvoj mладог čovjeka. Rezultat takve klime je osnaživanje i veće angažiranje djece svih dobi, njihovih roditelja, cijelokupne lokalne zajednice i vlasti za boljšak mlađih, za njihovo fizičko, socijalno i psihičko blagostanje. Djeci Grada Dubrovnika već se niz godina nude sve bogatiji i raznovrsniji programi, od literarnih, dramskih, plesnih, folklornih, glazbenih do sportskih, likovnih i drugih programa i aktivnosti, među kojima posebno treba istaknuti aktivnosti posvećene kvaliteti života djece s posebnim potrebama, pa do obnove, uređenja, opremanja, održavanja i izgradnje novih prostora za odgoj, obrazovanje, raznovrstanu i igru djece i mlađih. Sanacijom starih i uređenjem broj-



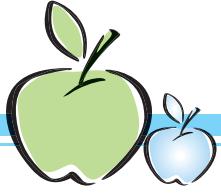
nih novih dječjih igrališta i igrališta za male sportove poboljšani su uvjeti za rekreacijske aktivnosti i podizanje tjelesne i zdravstvene kulture.

U okviru programa zdravstvene skrbi prepoznati su ekološki pristup i uloga okruženja i načina življena na zdravlje i razvoj djece, kao i važnost provedbe mjera primarne i sekundarne prevencije u očuvanju i unapređenju zdravlja djece i mlađeži. Suradnja zdravstvenih institucija, organizacija i udruga, koje se bave socijalno-zdravstvenom problematikom djece i mlađih rezultirala je implementacijom brojnih preventivnih programa i programa zdravstvenog prosvjećivanja. Programi prevencije ovisnosti i programi prevencije poremećaja ponašanja i sprječavanja nasilja među učenicima u školama provode se kroz program kriznih intervencija u školama i program "Vršnjaci – pomagači" (udruga Dubrovnik – zdravi grad), program UNICEF-a "Škola bez nasilja", kroz igru i katališne radionice za nenasilnu komunikaciju djece i mlađeži (udruga "Arijel"), CAP program za prevenciju i zaštitu djece od nasilja i zanemarivanja (udruga Feniks), unapređenje duševnog zdravlja i kvalitete života (udruga "Lukjernica"), projekt "Sportski centar" za rad s mlađima s poremećajima u ponašanju i pomoći neuspješnim i rizičnim učenicima (udruga mlađih Zlatni zmaj) i druge.

Poglavarstvo Grada Dubrovnika imenovalo je 2004. godine Povjerenstvo za praćenje pojava neprilagođenog ponašanja djece i mlađih na području Grada Dubrovnika. Temeljne funkcije i aktivnosti tog Povjerenstva, koje se ostvaruju putem međusobne surad-

nje, su praćenje asocijalnih pojava među djecom i mlađeži, poticanje i posredovanje u razvoju i primjeni preventivnih mjera lokalne zajednice, predlaganje i koordiniranje programa, projekata i akcija uz osiguravanje finansijskih sredstava, te prikupljanje podataka, izvješćivanje i sudjelovanje u istraživanjima. Realizirana je i akcija humanizacije bolničkog liječenja djece u programu "Za osmijeh djeteta u bolnici", pa je dječji odjel dubrovačke bolnice dobio počasni naziv "Dječji odjel – prijatelj djece". Vrlo uspješne ekološko-edukativne akcije sa svrhom ekološkog odgoja djece i širenja ekološke svijesti provodi udruga "Eko-omblići".

Veliki broj djece uključuje se u nove aktivnosti, programe i projekte kao što su manifestacije sigurnosti djece u prometu pod nazivom "Kaciga glavu čuva", "Sigurne ceste za djecu" te školske prometne patrole. Akcija "Živi zid protiv droge" naglašava edukaciju i prevenciju ovisnosti, a akcija "Slušajmo što djeca govore" edukaciju učenika osnovnih škola za građanski odgoj. "Projekt građanin" i "Osnove demokracije" bave se građanskim i demokratskim odgojem učenika u osnovnim i srednjim školama, a program "Korak po korak" suvremenim pristupom individualnim potrebama djece u školi. Program "Kvalitetna škola" posvećen je sustavnoj edukaciji nastavnika na temeljima teorije izbora, a brojni su programi osnaživanja uloge roditelja u okviru obitelji i partnerstva za djecu (Udruga roditelja za izbor kvalitetnog obrazovanja). Po pojedinim gradskim osnovnim školama uvedeni su dodatni obrazovni programi i projekti u svrhu zadovoljavanja



potreba dječjeg intelektualnog i socijalnog razvoja, poput projekta "Glazbeno obrazovanje – tamburaške sekcijske i klape" (OŠ I. Gundulića, OŠ A. Masle, OŠ Mokošica), "Učenje stranih jezika – drugi jezik" (OŠ A. Masle), "Rano učenje informatike" (OŠ Lapad, OŠ Mokošica), "Kulturna baština" (OŠ M. Getaldića, OŠ Lapad), "Škola u prirodi" (OŠ I. Gundulića), "Hrabri telefon" (OŠ I. Gundulića), "Prevladavanje i sprječavanje stresa kod učenika i nastavnika" (OŠ Mokošica), "Promicanje i edukacija zdravih stilova življenja" (OŠ M. Getaldića), te "Produceni boravak za generaciju učenika I. i II. Razreda" u pet od šest gradskih osnovnih škola. Mladi Dubrovčani imaju i vrijedne rezultate na međunarodnim, nacionalnim i regionalnim sportskim natjecanjima kao rezultat raznovrsnosti te intenzivnog i kvalitetnog

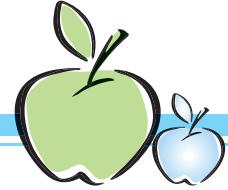
rada sportskih klubova. Istimemo i osnivanje brojnih Sportskih škola za sve uzraste, a posebno za najmlađe, do 12 godina, u plivanju, atletici, kartingu, judu, košarci, malom nogometu, odbojci, rukometu, stolnom tenisu, tenisu, šahu, jedrenju, veslanju i vaterpolu. Održavanje Sportskih igara mladih i Uskrsnjeg košarkaškog turnira za mlađe još su jedan rezultat vrijednog i napornog rada svih zaljubljenika sporta našega grada. Svoju nadarenost, vještine, kreativnost i interes mladi razvijaju i pokazuju u okviru klubova za mlađe zrakoplovce, fotografije, video i filmske produkcije, informatičare, radioamatere, brodomodelare, planinare i speleologe. Najuspješniji među njima svoja dostignuća i radove izlažu na godišnjoj smotri tehničkog stvaralaštva na gradskoj razini, kao i sudjelovanjem na brojnim dru-

gim smotrama, izložbama i susretima regionalnog ili državnog značaja. Lidrano godinama privlači dubrovačke osnovnoškolce i srednjoškolce. Zavidna razina učeničkog stvaralaštva očituje se u brojnim dramsko-scenskim nastupima, prezentiranju literarnih i novinarskih radova te školskih listova. U razvoju kulturnih potreba mladih generacija nastala je kulturna infrastruktura koja organizira trajne i povremene oblike kulturnog i umjetničkog razvoja djece i mlađe, bilo kroz redovitu djelatnost kulturnih ustanova kao što je Dječji odjel Dubrovačkih knjižnica, Kazalište Marina Držića, Kino produče Dubrovnik; bilo kroz pojedine akcije drugih ustanova i udruga kao što su glazbeni kutići u Umjetničkoj školi "Luka Sorkočević", Gradska glazba Dubrovnik, Studentski teatar Lero, Kazališni studio Dubrovnik za promicanje scenskog rada s mlađeži, baletni studio i likovne radionice Art radionice Lazareti, Mali raspjevani Dubrovnik, Kulturno društvo "Aster" za promicanje umjetničkog izražavanja među djecom i mladima s posebnim naglaskom na djecu s posebnim potrebama, Udruga mladih Orlando za projekt Kreativno slobodno vrijeme mladih te druge udruge i njihovi programi. Očuvanje kulturne i zavičajne baštine dubrovačkog kraja mlađi već godinama njeguju kroz projekte "Kulturna baština" i "Dubrovački ljetnikovci".

U organizaciji Grada odvijaju se godišnje manifestacije "Adio školo" za dubrovačke maturante te "Dubrovački karnevo" s malim maškarama za najmlađe i "Maškaranim školskim danom" za dubrovačke školarce. Svake godine, u vrijeme dubrovačkih poklada, sve generacije mladih u maškaranim povorkama Stradunom pokazuju svoj entuzijazam, kreativnost, razdražanost i inventivnost, pogotovo kad im se ponude zanimljivi projekti, gdje su oni glavni kreatori i nositelji aktivnosti.

U Gradu Dubrovniku djeluju mnogobrojne udruge za rad s djecom s posebnim potrebama kao što su "Zajedno do zdravlja" za





Deset medalja u različitim sportskim disciplinama

Dvadesetdvogodišnji Bojan Petković živi je dokaz da svaki čovjek ima talente, samo ih treba prepoznati i razvijati. Štićenik je Centra za odgoj i obrazovanje Čakovec, u Odjelu odraslih koji se bave radno-proizvodnim aktivnostima. Po mnogočemu je taj mladić drugačiji od svojih vršnjaka. Rijetko se tko može pohvaliti s deset medalja osvojenih na raznim sportskim natjecanjima, od županijskog do državnog prvenstva. Njegovi uspjesi nisu ostali nezapaženi i u CeZaMu, Centru za mlade u Čakovcu, gdje su primijetili trud tog mladića koji, zbog mentalne retardacije, nikada neće biti kao njegovi vršnjaci, ali se s pravom ponosi rezultatima u plivanju, premda je plivati naučio tek prije četiri ili pet godina, u sklopu redovnih aktivnosti u školi plivanja, preko Udruge za pomoći mentalno retardiranim osobama. Mentor za plivanje i za ostale sportske aktivnosti, koje Bojanu naprsto leže, je profesor Valent Purgar. Osim plivanja, gdje je postigao najveće sportske uspjehe, voli i nogomet, kuglanje, bočanje, trčanje, skakanje u dalj i u vis.

Njegovih je sportskih uspjeha toliko da u Centru za odgoj i obrazovanje više ne mogu sve ni pamtitи, pa o tome vode posebnu evidenciju. Najdraži su mu uspjesi koje je postigao na državnom natjecanju osoba s invaliditetom, gdje unazad tri godine osvaja zlatne medalje na 50 metara

slobodno i 25 metara leđno. Na državnom natjecanju u kuglanju prošle je godine osvojio srebrnu medalju, na Europskom sportskom susretu u desetoboju u Sisku osvojio je četvrto mjesto.

Treba reći da je dobra sportašica i njegova sestra Slađana, koja je s njim u Odjelu



radno-proizvodnih aktivnosti u Centru za odgoj i obrazovanje, a koja je u Sisku u desetoboju osvojila prvo mjesto.

– Bojanova uspjeha ne bi bilo da se ne odaziva svim treninzima i da marljivo ne radi – kaže defektologinja Valerija Dominiko. Uz sportske aktivnosti beskrajno voli crtanje. Sve što mu oko vidi u stanju je nacrati ili precrati. Dobro mu ide i rad s glinom i izrada posudica od gline. Puno je pohvalnih riječi za njegovo ponašanje, jer je to mladić koji izuzetno voli pomagati drugima u svojoj grupi, ali i u zgradu u kojoj stanuje. Tako pomaže jednoj teti, odlazi joj u dučan i donosi namirnice. Bojan je snažan, bavi se sportom i nije mu problem donositi namirnice iz dućana.

No, Bojan mnogo pomaže i svojim kolegama u školi – Goranu, Denisu, Emini i Jeleni, svima kojima je to potrebno, a posebno svojoj simpatiji Danijeli, koja se teško kreće. Ivici pomaže u crtaju i zalijepi mu papir na stol da se ne miče kako bi Ivica mogao bojati. Bojan ne pomaže samo u školi, već i mami kod kuće, čistiti tepih, ali i skuha juhu iz vrećice ili tjesteninu koju jako voli.

Sa svojim preostalim sposobnostima, kojih nije malo, Bojan je jako vrijedan i sposoban i zbog toga mnogo pridonosi u Odjelu za radno-proizvodne aktivnosti u Centru za odgoj i obrazovanje u Čakovcu.

Božena Malekoci-Oletić

poboljšanje zdravstvene skrbi kronično bolesne djece, "Disleksija kao dar" za djecu s poremećajima čitanja i pisanja, "Dva skalina" za osiguranje kvalitetnijeg života djece s dijagnozom cerebralne paralize s višestrukim oštećenjima, Udruga za pomoći mentalno retardiranim osobama "Rina Mašera" koja putem projekta "Škola samostalnog življenja" omogućava stjecanje osnovnih životnih vještina mentalno retardiranih osoba, "Slatki život" za skrb djece oboljele od šećerne bolesti, Društvo distrofičara, invalida cerebralne i dječje paralize i ostalih tjelesnih invalida koje osigurava prijevoz i dnevni boravak za cerebralno oštećenu djecu i mlade uz kreativne radionice. U realizaciji aktivnosti tih udruga, Grad je pomogao uređenjem prostora i opremanjem dječjeg kutića za teško cerebralno oštećenu djecu, opremanjem i financiranjem dnevni boravak za djecu sa smetnjama u razvoju, ugradnjom lifta u dubrovačkoj Gimnaziji za lakše kretanje djece s teškoćama u razvoju. Koordinator akcije "Gradovi i općine prijatelji djece" bilo je Društvo Naša djeca Dubrovnik, udruga koja trajno djeluje na upoznavanju s ostvarivanjem prava djece i

osmišljavanju aktivnosti za djecu u slobodno vrijeme, koordinira rad triju dječjih foruma, organizira aktivnosti za obilježavanje Dječjeg tjedna i druge akcije, a 2005. godine osniva i dječje Gradsko vijeće.

Ovakvo okruženje usmjereno na dobrobit djece i mladih, rezultat je višegodišnjeg vrlo uspješnog i kvalitetnog partnerstva udruga za djecu i mlade, ustanova i lokalnih vlasti. Uistinu je teško nabrojiti sve organizacije i udruge i njihove programe za unapređenje kvalitete življenja djece i mladih. Gradska uprava je sustavno pokrivala širinu potreba djece i mladih putem programa financiranja javnih potreba u predškolskom odgoju, školstvu, kulturi, sportu, tehničkoj kulturi i zdravstveno-socijalnoj skrbi, a uz aktivnu participaciju lokalne zajednice, posebno naše djece i mladeži, stvoreno je učinkovito intersektorsko djelovanje.

Sretni i ponosni, kao što su stoljetne dubrovačke zidine, možemo reći da je "Grad Dubrovnik – prijatelj djece" rezultat sinergističnog djelovanja na planu zadovoljavanja razvojnih potreba djece, ostvarivanju još veće razine njihovih prava i aktivne uključenosti u život zajednice.

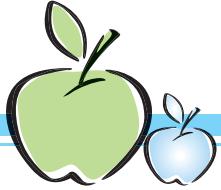
Gradu Dubrovniku je 4. veljače 2006. godine dodijeljen prestižni naziv Grad – prijatelj djece. Riječ je o priznanju koje se dodjeljuje gradovima i općinama u Republici Hrvatskoj, koja u potpunosti ostvaruju prava i potrebe djece, poštujući načela Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta. Ploča s počasnom titulom "Grad Dubrovnik – prijatelj djece" postavljena je na Ulazu od Ploča, istočnom ulazu u Grad. Sretni i ponosni, kao što su stoljetne dubrovačke zidine, možemo reći da je "Grad Dubrovnik – prijatelj djece" rezultat sinergističnog djelovanja na planu zadovoljavanja razvojnih potreba djece, ostvarivanju još veće razine njihovih prava i aktivne uključenosti u život zajednice.

Ankica Džono-Boban, dr. med.

Zavod za javno zdravstvo
Dubrovačko-neretvanske županije
ankica.dzono-boban@du.t-com.hr

Pavo Jančić, prof.

Stručni suradnik za socijalnu skrb i zdravstvo Upravnog odjela za kulturu i društvene djelatnosti Grada Dubrovnika
pavo.jancic@dubrovnik.hr



S mladima i za mlade – iskustvo iz Krapine

U posljednjih nekoliko godina može se primijetiti kako različite strukture u našem društvu nastoje pronaći rješenje kako potaknuti mlade na aktivnosti koje su društveno prihvatljive, kako bi se izbjegla asocijalna ponašanja tzv. rizičnih skupina mladih i posljedice takvih ponašanja. U razgovorima s mladima koji nemaju novac ili interes za izlaska u kafiće ili disco klubove, moglo se primijetiti kako i oni sami imaju potrebu za kvalitetnijim provođenjem slobodnog vremena. Budući da Centar za prevenciju ovisnosti Zavoda za javno zdravstvo Krapinsko-zagorske županije u okviru svog programa rada na području

održani sastanci s predstvincima različitih subkultura mladih, s načelnikom Policijske uprave Krapina, s v. d. ravnateljicom Centra za socijalnu skrb, ravnateljima dvije osnovne škole, ravnateljem srednje škole u Krapini, s nevladinim udrugama na području Zaboka i Donje Stubice, kao i s političarima zainteresiranim da pomognu mladima. Rezultati tih sastanaka bili su poticajni. Mladi su svoje želje da kvalitetnije provode vrijeme konkretnizirali u neke aktivnosti te su ustavili da im je za to potreban prostor, što ni do sada organizirane grupe mladih (mladi nekih političkih stranaka) nisu uspjele dobiti. Ravnatelji su izrazili zadovoljstvo oživljavanja

je. Dogovorena je buduća suradnja na svim razinama. Gradonačelnik je pozvao mlade na razgovor, kako bi mogli otvoreno razmijeniti mišljenja o tome što ih muči i kako bi im Grad mogao pomoći. Istovremeno, u Centar za prevenciju ovisnosti na sastanke su dolazili mladi s područja Krapine i bliže okolice te planirali aktivnosti. Nakon što su upoznati sa zaključcima sastanka, a s obzirom na to da su njihove aktivnosti pretežno bile usmjerenе na kulturne aktivnosti, stupilo se u kontakt s članom Gradskog poglavarstva zaduženim za kulturu, g. Zdravkom Hršakom, koji je pokazao velik interes da im pomogne. Tada je zatražen sastanak mladih s gradonačelnikom i članovima Gradskog poglavarstva i uprave zaduženima za mlade i kulturu, koji je ubrzo i održan. Rezultat toga je izravna komunikacija između mladih i gradskih čelnika, dogоворi o aktivnostima koje slijede u skoroj budućnosti i način njihove provedbe.

Bitno je naglasiti da Grad ima u planu konkretni prostor za klub mladih i spremam ih je podržati u njihovim aktivnostima, ali od njih traži konkretnе programe i razrađene projekte za pojedine aktivnosti. Tako se kod mladih mijenja pasivno-korisnički pristup, uči ih se snalaženju u svijetu ponude i potražnje, a ujedno i konkretnim vrijednostima stvari koje dobivaju. Za početak suradnje Grad je mladima omogućio sudjelovanje na Četvrtom regionalnom kongresu mladih, u organizaciji Ministarstva branitelja, obitelji i međugeneracijske solidarnosti, koji je 20. ožujka održan u Varaždinu. Sudjelovanje na tom skupu prvi je korak u razvoju mladih i njihovoj izobrazbi za izradu projekata i načina rada nevladinih udruga. Čitav je ovaj proces bio dobro popraćen od strane medija. Podrška medija je uvek od izuzetne važnosti za senzibilizaciju zajednice, ali i za sve strane u procesu djeluje dodatno obvezujuće.

Kao posebno važnu činjenicu u ovoj inicijativi potrebno je naglasiti i ovo: gotovo polovica od ukupnog broja mladih koji su izrazili želju da se u Krapini osnuje klub mladih bili su ili još uvijek jesu u tretmanu Centra za socijalnu skrb ili Centra za prevenciju ovisnosti. To je pokazatelj da je poticanjem samoorganiziranja mladih dobivena vrlo uspješna metoda pridobivanja rizičnih skupina mladih koji svoju nagomilanu energiju skreću iz negativnih oblika ponašanja u pozitivne, društveno korisne. Afirmativne metode ponovno su se pokazale uspješnije od represivnih, a još jednom se pokazalo i to da mladi nisu neprijatelji već poželjni partneri, samo ako se s njima zna komunicirati.

Nataša Koražija, ZZJZ KZZ
zkorazija@inet.hr



primarne prevencije ima predviđen i rad na kvalitetnom provođenju slobodnog vremena mladih, a te su aktivnosti predviđene i Akcijskim planom za zdravlje županije jer je prekomjerna konzumacija alkohola u mladih izdvojena kao jedan od pet zdravstvenih prioriteta, krenulo se s inicijativom koja dje luje obećavajuće za sve zainteresirane.

Tijekom svojih redovnih aktivnosti u Savjetovalištu, s učenicima, ravnateljima i stručnim suradnicima u školama te u suradnji s policijom i osobama koje su u strukturama vlasti, rodila se ideja o povezivanju svih zainteresiranih struktura kako bi se zajednički riješio problem mladih u gradu Krapini. Kako bi se dobila povratna informacija o tome da svi uistinu žele mladima omogućiti kvalitetnije provođenje slobodnog vremena te u tom smislu namjeravaju dati konkretan doprinos i podršku, bilo je potrebno čuti i konkretna razmišljanja svih o tom problemu. Tako su

njen već postojeće inicijative od prije nekoliko godina, kada je na ovu temu održan sastanak ravnatelja škola, policije i tadašnje gradske vlasti, ali nikakve daljnje aktivnosti nisu bile poduzete. Uz suglasnost kako je potrebno mlade maknuti iz kafića, ali i s mjesta na kojima se okupljaju i konzumiraju alkohol, poput tržnice, parka i sl., ponudili su i prostore svojih škola, u prvom redu sportska igrališta i dvorane, kao i pomoći u realizaciji preventivnih programa u suradnji škola i Centra za prevenciju ovisnosti.

Svi ovi kontakti imali su pozitivni odjek u gradskim strukturama. Prva je inicijativa bila sastanak gradonačelnika, pročelnika Odjela za društvene djelatnosti, člana poglavarstva zaduženog za zdravstvo i socijalnu skrb s ravnateljima škola, načelnikom policije u Krapini, svećenikom te koordinatoricom Centra za prevenciju ovisnosti Zavoda za javno zdravstvo Krapinsko-zagorske županije.



Mladi List

U druga Pokret mlađih izdavač je glasila Mladi List čiji se šesti broj pojavio tijekom ožujka i uglavnom se prodaje na ulicama, prolaznicima za koje njegovi kolporteri procijene da bi mogli biti zainteresirani i koji umjesto neutvrđene cijene lista daju dobrovoljne priloge. O temeljnoj orientaciji Mladog Lista možda najbolje govori glavni urednik Miroslav Rajh, koji u svom uvodnom tekstu kaže: "...Ovaj narod se ne buni na cjelokupnu situaciju što potvrđuje profesionalnost političkih kriminalaca koji nameću gruzijski režim. Dok oni trljaju svoje masne ručice, narod ostaje sam, sa jednom mišljem: mi tu ništa ne možemo! Zato nam je i tako! Narod ne vidi slobodnu energiju u obliku sunca, vjetra, inovativnih tehnologija, automobila na bio-dizel, vodik ili čak i zrak. Svi odmahuju, kao da ih nije briga, a dobro znaju da se zajedništvom dolazi do velikih društvenih pomaka. No, ipak, u nastaloj situaciji postoje pojedinci koji pokazuju želju za promjenom...".

U tekstu Potrebna nam je (r)evolucija Jasmina Novakić pita: "...Jeste li svjesni koliko radnika u Hrvatskoj nije dobilo plaću mjesecima? Koliko umirovljenika ima mjeseca primaњa manja od tisuću kuna? Koliko mlađih je nezaposleno? Koliko je droga dostupna na ulicama? Koliko kriminalaca bezbrižno šeće hrvatskim gradovima, znajući da ne postoji vlast u ovoj zemlji koja će zaštititi narod, a njih dovesti pred lice pravde?...". U Mladom Listu se posebno predstavlja HAKO, Hrvatska antikriminalna organizacija, čiji čelnik Damir Rožman tvrdi da je rastući kriminal u Hrvatskoj dogurao do kritične granice i, s obzirom na to da egzistira i u pravosuđu, gospodarstvu i politici, ne pruža sigurnu budućnost našim građanima, a kamoli našoj djeci. Dr. Ivo Derado objašnjava osnovne spoznaje o procesima globalizacije, dr. Branimir Molak piše o naftnim derivatima i pita se moraju li u Hrvatskoj biti tako skupi, Luka Rocco o slobodnoj energiji i Jasker Power Systemu, prof. dr. Marijan Jošt o genetičkom inženjeringu kao spasu ili propasti čovječanstva, a Hrvoje Bujas piše o politici kao izazovu, i kaže kako nam demokracija daje pravo da svoj glas damo sposobnim ljudima i kvalitetnim projektima kako bi ostvarili ideju o efikasnom i poduzetnom sustavu koji služi građanima, a ne oni njemu. Diplomirani pravnik Paško Mikulandra u tekstu Kako je propao moj grad iznosi svoja iskustva o pokušaju političkog djelovanja u Šibeniku, gdje se na izborima pojavio s nezavisnom listom i neslavno propao sa tek 0.9% osvojenih glasova. "Iskreno sam, kao mlada osoba, želio učiniti nešto konstruktivno za svoju četvrt, a time i za opće dobro grada i šire, ali to jednostavno nije bilo moguće zbog ograničenih ovlasti i odbijanja suradnje od strane

ne onih na koje sam bio upućen po svojoj funkciji, uz izgovor da sam mlađ...", kaže Mikulandra. Saša Radović u članku (Ne)reagiranje vlasti i javnosti piše o stalnom zabijanju glave u pjesak pred činjenicom da je zloporaba droga jedna od najvećih opasnosti za budućnost Hrvatske, upozorava da ni u novom HNOS-u, Hrvatskom nacionalnom obrazovnom standardu, nema obveznog školskog gradiva o drogama pa mlađima ostaje da ih o drogi uči ulica, a evidentno je da se država skrbi za 80.000 do 100.000 ovisnika, ali vrlo slabo o 700.000 učenika osnovnih i srednjih škola od kojih će dio, baš

zbog takvog odnosa, završiti među ovisničkom populacijom.

U Mladom Listu su i razgovori s gospodars-tvenicama Marijom Arbanas i Majom Jelisić, glumicom Zrinkom Cvitešić, prilozi o temama koje možda zanimaju mlađe, poput metafizike, ayurvede i capoeire, pa iako se sa dijelom poruka možda i ne treba složiti, temeljni je dojam: mlađi znaju prepoznati probleme društva u kojem žive i zahtijevaju promjene. Odmah!

Duško Popović

popovicdj@yahoo.com

Časopis za mlađe i sve koji se žele tako osjećati !

Godina 2006. Broj 6

Mladi List

ISSN 1845-3937
9771845393009

IZDVAJAMO:

- Skupočna nafte u RH
- Interview: Zrinka Cvitešić
- Ayurveda u Hrvatskoj
- Capoeira: borilački ples

TEMA BROJA:
Hrvatska Antikriminalna Organizacija

BJELOVAR - SIJEROD - VODENIK - PULJA - BOPRIK - ŠIBLA - KRAPINA - GOSPIĆ - ČAKOVEC - OSIJEK - POŽEGA - BRIEKA - SISAK - SPLJEV - ŠUBRANIK - DRAZEVCI - VIROVITICA - VUKOVAR - ZADAR - ZAGREB



Motovun, 1. – 15. srpnja 2006.

1.- 2. srpnja 2006.	Procjena učinka na zdravljie
3.- 5. srpnja 2006.	Zdravljie i zdravstvena politika (program A i B)
3.- 5. srpnja 2006.	Zdravo starenje (program A)
4.- 5. srpnja 2006.	Mladi i rano pijenje alkohola (program B)
4.- 6 srpnja 2006.	Procjena i upravljanje rizicima
7 -9. srpnja 2006.	Škole demokracije – Vijeća mladih
7 -9. srpnja 2006.	Mediji i zdravljie: Cijena zdravljia
10. –12. srpnja 2006.	Zdravljie na radu i socijalni dijalog
13. –15. srpnja 2006.	Zdravstveni sustav: Intervencije u bolnicama?

opće informacije
Dr.sc. Selma Šogorić
Škola narodnog zdravlja "A.Štampar"
Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Rockefellerova 4
10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: motovun@gmail.com
Tel. +385/ 1/45 66 996
Fax:+385/1/45 90 275

